

СУЧАСНА УКРАЇНА

Орган української визвольної думки

Рік IV.

Мюнхен, 20. 6. 1954

Ч. 12 (89)

Хвилювання Кремля

Москва опинилася в тупику власних протиріч свого імперіального колоніалізму та поневолення і тактичних заходів у політиці «визволення» азійських колоніальних та півколоніальних народів. Вся більшовицька пропаганда навколо в'єтнамського руху та війни у В'єтнамі має свої, дуже негативні для Москви, наслідки в республіках поневолених неросійських народів. Бо все те, що є добре для В'єтнаму, Венггалії, Ляосу, Кореї і Камбоджі, не може бути лихим для Вірменії, Білорусії, Латвії, Казахстану і Карелії, а зокрема — для України! Російські більшовики дуже добре знають, що викликані ними «духи національного визволення» на азійському суходолі не зупиняться перед брамами совєтської імперії, що ідея нації, яка переможно маршує в Азії, полонить також і народні маси підсовєтських республік.

Аналіз совєтської пропаганди і публіцистики доводить, що при своїх жєневських успіхах і кремлівській самопевності Москва хвилюється.

Не можна ж без прикрих наслідків для себе пропагувати визвольну боротьбу напр., в'єтнамців. Тому Москва плямує український визвольний рух, і поширює провокації та наклепи. Цю акцію проводиться в продуманому до деталей пляні. Але й в цьому пляні Москва втрачає нерви.

*

В московській «Літературній газеті» від 25 травня появилася стаття Олєса Гончаря п. н. «Відповідь американському клеветникові», в якій цей письменник розправляє з творами профєсора Колумбійського університету Клеренса Меннінга: «Історія України», «Українська література», «Україна в ХХ сторіччі» і «Україна під владою совєтів».

«Літературну газету» та Москву (чорнилом і пером О. Гончаря) хвилюють такі ствердження американського дослідника:

«... Дружба народів ССР — це пропагандивна видумка комуністів»;

«... Переяславська рада — це причина всіх лих України», «злочасний наслідок помилки Богдана Хмельницького»;

«... що між українською і російською культурою існує докорінна різниця і «вічна ворожнеча»;

«... що для Шевченка Москва і росіяни були головними ворогами України» і що цар Микола I та інші царі «разом з російськими революційними демократами об'єдналими силами виступали проти відродження України».

«... Комунізм — це специфічна прикмета російського народу, а іншим народам, в тому числі й українському, його насильно накинuli російські комуністи»;

Все це цитати із статті в «Літературній газеті». Подані там у дослівному тексті з відповідними лайливими «репліками» такого стилю:

«Життя України в сім'ї совєтських народів Меннінг малює як смугу суцільних страждань, національного гніту й упадку української культури. «Всюди заморожується все, що було українським у культурі» — заявляє без будь-якої краси встиду на лиці цей заокеанський «українознавець».

А далі йдуть безконечні лайки на «українських буржуазних націоналістів» за кордоном, що з ними, мовляв, симпатизує К. Меннінг, «ім'я якого вже відоме совєтським читачам». З-під пера О. Гончаря сиплються такі епітети: «підле націоналістичне сміття, що його викинув український народ», «націоналістичне лахміття, яке Меннінг називає патріотами і національними героями».

Які висновки робить Захід із цього хвилювання Москви? Відповідь коротка: страх, нерішучість, неясність позицій і... політика непередбачення.

В. П. С.

Після шумного „празника старшого брата“

Ніхто з учасників переяславських святкувань у Києві, що виступали з доповідями і привітаннями на ювілейній сесії верхньої ради УССР, не схопив так влучно суті цієї імпрези, як це зробив Рашидов — голова президії верхньої ради Узбекської ССР, який прибув до Києва на чолі узбекської делегації.

Згідно з правдивим звичаєм його народу, сказав він.

«празник старшого брата — празник усієї сім'ї».

Який це празник і з якого приводу святкує його старший брат, він не згадав ані словом і в своєму виступі обмежився тільки до ритуальних славословій і чолобитні на адресу російського народу й комуністичної партії.

«Коли наше сповнене щастям, — говорив Рашидов, — коли просяться з душі слова подяки й радости, ми прагаємо, які тятари боротьби виніс на своїх плечах наш російський брат, сильний духом, мужній, чуйний, суворий для ворогів, добрий і великодушний для друзів».

«Всі ми, зібрані тут представники багатонаціонального Совєтського Союзу, складаємо сьогодні низький поклін своєму старшому братові — великому героїчному російському народові».

Яскравим прикладом небувалого розцвіту соціалістичних націй є всесвітньо-історичні досягнення великого братнього українського народу, народу-трудівника, що віддав усі свої сили й енергію справі комуністичної спільноти».

Рашидов згадав ще і про колонізаторську ролу українського народу, що в офіційній совєтській мові називається «поданням помочи узбекському народові в його боротьбі за перетворення Узбекистану в передову соціалістичну республіку, в основну бавовняну базу ССР».

Що цей «бдітельний і суворий» старший брат колись завоював «у прогресивній війні» і його країну, що «бавовняну базу», він не згадав. Це питання промовчав, мабуть, тому, що боявся потрапити в небезпечну плутанину понять і не міг би в переконливій формі вияснити слухачам, чому всі завойовницькі війни, які коли-небудь провадила Росія, є «прогресивними війнами», а такі самі війни інших народів є «імперіалістичними», чому всякі рухи, спрямовані проти цих останніх імперіалізмів, є визвольними рухами і їх підтримує, а навіть інспірує ССР, а такі самі рухи проти Росії чи ССР є «бунтом» чи «контрреволюцією», «чужою агентурою» і «за своєю природою є антинародними». Але Рашидов не розуміє цієї «істини» — так, як не розуміє її жодна тверезо думуюча людина.

Він прийшов до українського брата, щоб разом з ним та іншими скласти поклін і відсвяткувати празник цього «бдітельного і суворого старшого брата». Він не хоче бути порушником звичаїв свого народу.

Дещо інакше виглядає цей празник в офіційному навітленні його організатора.

«Святом братерства і дружби всіх совєтських народів» були, за окресленням совєтської преси, урочистості на честь трисотріччя воз'єднання України з Росією, тобто святом того, чого в ССР немає і не може бути, а про що треба безнастанно говорити, щоб заглушувати і відвертати увагу від фактичного стану.

«Український буржуазний націоналізм» — так зветься примара, яка затінула всю ту імпрезу, а боротьба проти нього — це була основна її мета. Весь совєтський апарат, що діє не тільки в середині країни, а й назовні, запряжений в цю боротьбу.

Удар по орієнтації на інтервенцію
Небезпека орієнтації поневолених народів ССР, а зокрема України, на інтервенцію ззовні існувала постійно, і в час останньої світової війни, в першому ударі між Німеччиною й ССР, виявилася в масовому переході в німецький

полон змобілізованих в Україні частин совєтської армії. Тільки брак позитивних плянів щодо розв'язки національного питання на руїнах ССР і безглузда, жорстока німецька практика в трактуванні полонених врятувала ССР від неминучого краху.

Запобігти зростові, а в момент майбутнього удару — повторному виявові такої орієнтації — таким є одне з важливих завдань цієї переяславської метушні. Як зняряддя для удару на цьому відтинку, Москва вжила Йосипа Крутія, сімдесятикарічного старого емігранта. Він перейшов до східного Берліну і в своїй «покаянній заяві», вміщеній в «Радянській Україні» від 18. 5., а в наступних днях передрукованій у пресі всіх совєтських республік і сателітних держав, вияснює, чому він порвав з «українським націоналізмом», вираховує і обплюгавлює визначних українських еміграційних політиків, з якими він зустрічався і впродовж десятиків років співпрацював у боротьбі проти більшовизму. Цитуючи відповідно спрепаровані голоси українських емігрантських політиків, він намагається переконати українського читача на батьківщині, що американці «диктують Україні умови гірші і страшніші, ніж це робив Гітлер», що «більшовики дали нам більше, ніж волелюбна Америка в своїх обіцянках». А висновок з цього: орієнтація на Москву — це єдина реальна можливість, яка залишається Україні.

Удар по визвольному рухові

Побіч можливостей орієнтації на інтервенцію, а в цьому пляні — і на ролі в ній політичної еміграції, загрозили небезпеку добачає Москва в орієнтації українського народу на власні революційні сили.

Ударом по цьому фронті була вістка про «схоплення, засудження й розстріл Василя Охримовича». Це перший раз за час останньої десятирічної боротьби українського визвольного руху більшовицька преса, нехай і з відповідним забарвленням і окресленою тенденцією, повідомляє про смерть визначного його керівника, тим самим признаючи і факт існування цього руху.

Видно, що офіційне промовчування цього факту вже не виправдується, і залишається це тільки спроба дискредитувати його в очах українських мас. Ці дві вістки, подані напередодні святкувань, як прелюдія до них, не є випадковими, і їх кваліфікуємо як більшовицькі цілеспрямовані пропагандивні потягнення, не вдаючися в аналіз правдивості самих фактів та подробиць, і розцінюємо їх тільки з внутрішнього аспекту совєтської політики, залишаючи набоці, як окреме питання, розрахунок аранжерів і на зовнішній ефект.

Соцмагання

Поруч із деклямаціями про непохитну «дружбу» і намаганнями паралізувати елементи, що скріплюють національні антагонізми, Москва капіталізує переяславську нагоду в буквальному цьому слова значенні на господарському відтинку.

Від кількох місяців ведеться в совєтській пресі пропаганда і відмічуються факти закріплення умов про соцмагання в честь Переяслава.

З доповіді Кириченка на ювілейній сесії верхньої ради УССР довідемося, що:

«На відзначення великого свята трисотріччя воз'єднання України з Росією, учасники всеросійської наради передовиків сільського господарства викликали на соціалістичне змагання колгоспників, колгоспниць, працівників МТС, спеціалістів сільського господарства радянської України».

Цей заклик російських братів працівники сільського господарства республіки прийняли з великим піднесенням і наполегливо борються за виконання своїх зобов'язань у змаганні».

Чи з такою самою наполегливістю виконує своє зобов'язання і другий контррагент, це вже менше цікаве. Важливо, що він дав ініціативу. Таку саму ініціативу проявила Росія і в усіх інших ділянках економічного життя, так що на ювілейне соцмагання викликаний весь працюючий народ України.

Після ювілейної сесії натиск у цьому напрямі ще побільшується, а приводом до цього є нагородження України орденом Леніна.

«Радянська Україна» від 28. 5. пригадує, що:

«Велика відповідальність за організацію і проведення обробітку посівів лежить на партійних організаціях, райкомах та обкомах партії, насамперед на інструкторських групах і секретарях райкомів партії по МТС. Прямий обов'язок їх підняти трудівників колгоспного села на напружену самовіддану працю, щоб гідно відповісти партії й урядові на нагородження нашої республіки орденом Леніна».

Окрему увагу прясвячує партія селу. Там вона найслабша, а пасивний спротив колгоспних мас — найсильніший.

Безнастанні повідомлення про прийняття високих зобов'язань в плянах продукції поодиноких виробничих підприємств та колгоспів і підсумки виконання і перевиконання деяких зобов'язань вказують на те, що в цій ділянці Москва добивається деяких успіхів, що однак далеко не забезпечує того, що згідно з совєтською пропагандою мало б бути цілком соцмагання — добробуту. Не забезпечує його не тільки тому, що ця надвишка продукції в порівнянні до потреб невелика, але передусім тому, що вона призначена на дальше озброєння східного бльоку.

Але це широке розгортання переяславських соцмагань і їхні тільки дотеперішні наслідки цілком компенсують так широко розрекламовану в ССР останню обнижку цін на споживчі продукти і товари ширшого вжитку, що мала місце в квітні. Вона виявляється не чим іншим, як тільки калькуляційними заходами підприємця, що видає гріш на рекляму і премії, щоб у кінцевому ефекті добитися ще більшого зисків. У висліді переяславських соцмагань будуть підвищені й закріплені нові норми продукції, які в совєтській системі є основою для встановлювання заробітних платень. За обнижку цін на згадані товари, яка в пересічному становить коло 15% — що при неспівмірно до заробітних платень високих цін і так не має більшого значення, — працюючий, запряжений у соцмагання буде примушений заплатити додатковим вкладом енергії. До цього треба ще дорахувати 16-мільярдну позику, що її проголошено в ССР останніми днями.

Таким чином ця знижка залишається для працюючого тільки безкорисною для нього реклямою, а як премія припадає тільки тим, що не виконують, а встановляють норму, тим, що «будуть ще тісніше згуртовувати народ довкола партії і мобілізувати трудящих на завоювання нових успіхів на шляху до комунізму». Саме цим нечисленим в ССР посідачам приватних засобів транспорту припадає в усій обнижці цін вдарююче найвища цифра — 44-відсоткова знижка цін на бензини.

Неясність у справі Криму

Кириченко ще раз у своїй промові згадав про передачу Кримської області Україні, сквалфікувавши це як вияв величезної любові і дружби російського народу до українського. Але в дальшому ході святкувань вражає один епізод, що не тільки затемнює цю «величезну любов і дружбу», але ставить під знак питання практичне значення всього кримського акту.

Поміж привітаннями для президії ювілейної сесії верхньої ради УССР від (Далі на 2. стор.)

Проти зловживання релігійними справами

У зв'язку з опублікуванням становища Проводу ОУН на батьківщині до політики С. Бандери, а ще більше в наслідок шептаної пропаганди цієї емігрантської групи проти визвольного руху, яка особливо скріпилася після відриву Бандери від ОУН на батьківщині, серед нашої громадськості розпочалася дискусія на тему ставлення ОУН до християнства.

Віра предметом макіявеллівської гри
Після відповідної тихої підготовки цієї групи — ніби в обороні християнських принципів, які нібито нехтує ОУН на батьківщині — із зловмисним зверненням до деяких церковних діячів включно, виступив, цим разом у ролі «подвижника» християнства, сам С. Бандера, вмістивши статтю п. н. «Український націоналізм і релігія» (див. «Шлях Перемоги» від 23 травня 1954 р.).

З типовою для цього «християнина» злобою атака спрямована не прямо проти ОУН, а проти безпосередньо зовсім непричетного до цієї справи Закордонного Представництва УГВР, яке в обличчя плямування українського визвольного руху ворожими і своїми (конкретно: групою Бандери) колами, заявило, між іншим, що цей рух, зокрема ОУН, зовсім не є антихристиянським, бо проголошує свободу сумління і дає підтримку українським церквам, уважаючи при тому однак, що відродження релігійного життя — це передусім справа самої церкви (див. «Сучасна Україна» від 9 травня).

Цю заяву С. Бандера «зінтерпретував» своїм послідовникам невібагливим розумовим салто, подавши справу, як то кажуть, «догори ногами». «Хоч кожне з цих тверджень (згаданої заяви ЗПУГВР — прим. ред.) поодиноким не є неправдивим...», — писав С. Бандера, — проте «окреслення, що український визвольний рух не є антихристиянський в тому контексті, який має на меті позитивне ствердження, опрокидаючи різні закиди в тому напрямі — означає повну байдужість, індиферентизм цього руху супроти християнства».

Так в руках цього майстра дешевої «інтерпретації» підтримка з боку ОУН українським церквам перетворюється в... повну байдужість та індиферентизм. Що такі аргументи вистачають на те, щоб вмовити бажане невібагливим здебільша читачам «Шляху Перемоги», — це зрозуміло, але важко собі уявити, щоб в цей спосіб можна баламутити нашу громадськість.

Проте камінь, зрушений макіявеллівською рукою, безвладністю зла котиться нестримно далі. У висліді згаданих провокативних виступів занепокоїлися також певні католицькі кола, і в католицькій пресі почалося дискусія, кінець якої, мабуть, не прийде скоро.

Так «Християнський Голос» (від 30 травня) помістив повну тривоги статтю п. н. «На блудній і небезпечній дорозі» і заповів дальші публікації в цій справі. Поскілки ця стаття — написана, до речі, в спокійному тоні — починає дискусію, подиктовану справжньою турботою за справу, треба її повитати.

Становище ОУН не боїться критики
Однак й автор згаданої статті вийшов з неправильних залогень у своїй дискусії, цитуючи тільки частину становища Проводу ОУН, з одного боку, і згори приймаючи (не відомо, чи не у висліді сугестій Бандери), що це становище означає неутральність і індиферентність супроти релігії, з другого.

Тим часом Провід ОУН в Україні попри ствердження, що «організація не зв'язує себе з жодним філософським напрямом — ні з ідеалістичним, ні матеріалістичним» і що Провід ОУН «вважає недоцільно офіційно, в сфері ідеології, зв'язувати ОУН з будь-якою філософською системою, а тим більше з системою філософсько-релігійною», бо це може дати в політичній практиці дуже негативні наслідки, — заявив, що «він вважає за корисне здорове відродження як Української Автокефальної Православної Церкви, так і Української Греко-католицької Церкви. Вважає однак, що це повинно бути ділом, в першу чергу, цих церков». В практичній роботі, — заявив вкінці Провід ОУН, — ми виступаємо в обороні обидвох церков».

Освідомивши суть становища ОУН, бачимо, що, тільки вириваючи з контексту поодинокі фрази, можна доводити, що це становище індиферентне. Так «Християнський Голос» безпідставно робить закид, що Провід ОУН неправильно зрівнює Христову науку з філософськими системами. Тим часом у становищі Проводу ОУН виразно говориться про філософсько-релігійну систему. Це ніяке зрівняння з чистими філософськими школами, поскілки християнство було і зосталося релігією, але во-

дночас ледве чи хтось заперечить, що воно має могутню філософську підбудову. При доброзичливості зарахування християнства до філософсько-релігійної системи не повинно викликувати великі застереження. На цю доброзичливість члени Проводу ОУН, з яких дехто в міжчасі вже віддав своє життя в боротьбі, вповні і цілком заслуговують.

Кесареві, що кесарево, Богові, що боже

Більше виправданням є хвилювання віруючої людини, коли вона читає, що офіційне зв'язування організації з релігією може в політичній практиці дати дуже негативні наслідки. Але тут справа дуже скомплікована, і її важко зрозуміти людині, яка не знаходиться в безпосередній боротьбі. Можна тільки сказати, що йдеться про таку побудову організації, в якій рівночасно є місце і для віруючих, і для невіруючих.

Практична потреба завести як обов'язкову толерантність різних поглядів серед націоналістів виникла з моментом, коли при зустрічі в підпільній роботі молоді, вихованої в різному дусі, раз-у-раз паралізували спільну дію вибухи безплідної з погляду революційної практиці дискусії про ідеалістичний і матеріалістичний світогляд.

В обличчя цього ніхто інший, а сам сл. п. Р. Шухевич, відомий віруючий і практикуючий християнин, бувши в час однієї інспекції свідком вибуху пристрастей в одному бункері на тлі спору про світоглядні принципи, заборонив цим стрільцям про це більше говорити, вказуючи, що у визвольній боротьбі є місце для кожного. В парі з тим релігійні практики належали однак до програми зайняти усіх відділів, тільки участь у них не була для всіх обов'язковою. Сам же Шухевич — це було загально відомо — не розставався з хрестиком на шії...

Чи в світлі цього так важко зрозуміти, чому офіційне зв'язування організації з християнством може дати негативні наслідки? Коли б ОУН стала офіційно християнською партією, тоді в ній не було б місця для невіруючих людей, а таких головню серед придніпрянської молоді чимало. ОУН не хоче і не може стати клерикальною партією, бо її завдання — загальнонаціональні, понадконфесійні. До боротьби за самостійність вона зобов'язана організувати всіх: православних і католиків, віруючих і невіруючих, весь народ.

Чому не маємо підпільної християнської партії?

Справа релігії, як такої, належить — як це в становищі Проводу ОУН з'ясоване — до церкви. І тут на еміграції речники її хай не звалюють на плечі наших підпільників завдання, які належать кому іншому. Наше підпілля бореться за підстави самого нашого буття, за визволення народу і за нашу підметність у світі. Ніхто не може мати сумніву, що в умовах державної самостійності наші церкви, одна і друга, відродяться, і це ОУН виразно вважає за корисне, бо вся наша культура, наша мінувшина були і зосталися християнськими, європейськими.

Але це відродження повинно бути справою церкви. «Християнський Голос» вказує на те, що повсюдно Європа спасла себе завдяки християнським партіям, які стали головним заборолом проти на-

ступу комунізму. Однак редактори цієї газети не враховують того, що ці християнські партії вели активну підпільну боротьбу проти тиранії нацистів. Де наша підпільна християнська партія? Коли б вона існувала (а місце для християнської партії в Україні безумовно є), то і вона могла зайняти відповідне місце в системі визвольного руху і виконати в ньому бажані з християнського становища завдання. Тому закиди в бік ОУН, що вона не є християнською партією, слід скорше вважати проявами нечистого сумління зполітизованих християн, що на еміграції і з еміграції хотіли б, щоб інші на батьківщині робили за них те, до чого вони, може, були і є зобов'язані.

Віруючі і практикуючі християни на батьківщині, що рішилися включитись у визвольну боротьбу, знайшлися тим часом в рядах ОУН. Вони в боротьбі за наші національні ідеали дають також підтримку підпільній церкві. Невипадково керівник цієї церкви, о. проф. М. Лаврівський, як перший підписався під відомим «Зверненням» підпілля до еміграції в 1950 р., в якому закликалося до об'єднання і до підтримки визвольних змагань народу. Однак цей факт, як і особисте становище о. проф. М. Лаврівського до визвольної боротьби і до ОУН, зовсім не були з'ясовані в нашій християнській пресі на чужині, не зважаючи на те, що з багатьох поглядів на це заслуговували.

Проти комунізму стоїть ідея нації

Можє, тепер ми мали б трохи менше непорозуміння, від яких аж роїться. Наприклад, закидувати, що наше підпілля протиставляє системі комунізму «ідеологічний індиферентизм» і що таке становище «покривається з частинною толеранцією комунізму», як пишеться в «Хр. Г.», — це навіть більше, ніж непорозуміння, коли врахувати, що цей закид спрямовано з еміграції, в бік підпільників, які в безпосередній боротьбі з комунізмом кожної хвилини ризикують своїм життям.

Ідеологічний індиферентизм не міг би їх до такої жертви запалити. Їх веде в бій, як відомо, велика ідея і віра у велику правду. Це ідея нації і право української людини жити у власній державі, щоб під її захистом плекати віру своїх предків, свою культуру, традицію. Для когось це, можливо, «індиферентизм» чи то «безсвітлоглядність»... Насправді це — окреслена і загально визнана в політичному світі ідеологія, яка протиставиться російському комунізму найсильніше і найуспішніше.

Питання світогляду впродовж історії виглядало різно. Церква, наприклад, у своїх початках знала тільки поняття християнин і поганин, а поміж ними — ще юдеєць. Ще в 1848 р., в пам'ятному році «весни народів», собор католицьких єпископів у Відні ухвалив, що мовні різниці, тобто окремі національності, — це вислід первородного гріха. Але водночас саме церква, може мимоволі, перекладами Святого Письма на мови свіжонавернених народів ставила тривкі основи для росту їхньої окремої культури, церковної організації і національної свідомості.

Сьогодні живемо в добі підкресленого національного визначення, і національна ідеологія — це, попри релігію, найсильніший поштовх життя. Тому добре там, де національні і релігійні сили себе

взаємно підтримують, доповнюють і підсилюють, а зле там, де вони себе побороють, або, як у нашому випадку, одна ладна зіпхати свої завдання на плечі другої.

ОУН діє в політичній площині, вона не бажає втручатися в церковні справи і дає обом нашим церквам повну підтримку. Від церкви, і ще більше від політизуючих християн, вона очікує за те, якщо не підтримки, то бодай зрозуміння, і треба сподіватися, що вона його отримає.

Найшовся «християнин»!

Справа однак трохи несамовита, коли з'ясувати прапричину сьогодишньої дискусії. Вся історія з ставленням націоналізму до релігії виникла тепер у наслідок певних подій на еміграції при кінці сорокових років. В той час група С. Бандери отримувала деякий час фінансову підтримку з боку певних церковних кіл, і цей період позначився механічним вплутуванням у публіцистичні фрази видань цього середовища таких слів, як Бог, християнська етика тощо. Це автоматично урвалося, коли та короткотривала, випадкова і помилкова підтримка була припинена.

Провід ОУН на батьківщині, отримавши еміграційні публікації, був дуже здивований цим кон'юнктурним «християнізмом» С. Бандери, але замість відповідно скартати його за несумлінне і продажне загравання з релігією, по-трактував справу принципово — і то не так, як ця справа виглядала на еміграції, але так, як вона з політичних і тактичних мотивів стоїть в Україні. І в цьому можливо, його помилка.

Звідси незрозуміле багатьом емігрантам становище ОУН до релігії, звідси взагалі все це непорозуміння. Вершком цього непорозуміння є однак даліше розгравання Бандерою себе як заподядливого захисника християнства перед (як це він пише) «червоною поступовістю» визвольного руху на батьківщині та його речників на еміграції. Це зловживання найсвятішими почуваннями людини для найбільш особистої політичної гри є вершком цинізму, і, коли б ця гра мала мати перед церквою будь-який успіх, треба б було їй з приводу такого «християнина» тільки висловити співчуття.

Лев Ребет

Читайте і поширюйте журнал
військово-політичної думки
„До Зброї“
що його видає Місія УПА

„Празник старшого брата“

(Закінчення з 1. стор.)

Союзу ССР і союзних республік завважується ще одне, підписано президентом кримського філіялу Академії наук ССРСР. Виходить, що Крим тільки адміністративно і економічно прилучений до України, а культурно й надалі залишається в зв'язку з Московією!

★

Всі ці половинчасті заходи вказують, з одного боку, на наростання питань, які мусять знайти свою розв'язку, а з другого боку, на брак доброї волі і можливості їх задовільно розв'язати.

В такій атмосфері при величезному вкладі енергії й матеріальних засобів зчиняється переяславський шум, що мав би заглушити всі ці питання.

Варто пригадати, що ця історична подія розцінювалася колись совєтською історіографією як мінущий договір і їй більшого значення не надавалося. В перші місяці по смерті Сталіна було вирішено відсвяткувати цю дату тільки в наукових колах, і щойно восени 1953 р. прийнято постанову спопуляризувати її і політично використати.

Закороткий час для підготовки примусив аранжерів цього свята відступити від властивої дати 18 січня і основні святкування пересунути аж на травень.

Але й таким засобом наболілих життєвих питань розв'язати не можна. Проминули святкування, втихне шум, а життєві питання стоять далі в усій гостроті і чекатимуть таки на розв'язку.

Тому, мабуть, Радішов і не згадував про те, який празник святкує «старший брат», — бо це не празник з приводу завершення і закріплення успіхів, перемог, а нервова метушня і підхмелювання себе з страху перед можливістю втратити посідане.

Б. І.

ДОКУМЕНТИ І ПРОБЛЕМИ

Офіціоз ЗЧ ОУН, Ч. 1. за травень 1954 р.

В бюлетені кожний знайде:

- Офіційне становище керівних органів Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів — Колегії Уповноважених Проводом ОУН на Українських Землях, Політичної Ради і Екзекутиви ЗЧ ОУН до програмних питань ОУН;
- Інформації про політичну роботу ЗЧ ОУН;
- Становище керівних органів ЗЧ ОУН до всіх актуальних питань української політики за кордоном.

Зміст бюлетеня ч. 1.:

- На новім етапі.
- Рішення Проводу ОУН на УЗ 1953 р. і переговори трьох уповноважених.
- Плян і деякі уточнення до діяльності тимчасового керівництва ЗЧ ОУН.
- Лист до Проводу ЗЧ ОУН.
- Політична Рада і її ближчі завдання.
- Становище Політичної Ради до УНРади.
- Коментар (до цього становища).
- До ситуації в АБН.
- Психологічна війна і визволення України.
- Свобода світоглядних переконань, але при тому боротьба з марксизмом.
- ЗЧ ОУН на нових шляхах.
- Політична Рада пропонує перевести повну демократизацію внутрішнього устрою ЗЧ ОУН (Проект статуту ОУН за кордоном).
- Напрямі до діяльності членів ЗЧ ОУН.

Ціна журналу — в Німеччині — 1 НМ, в Європі — рівновартість 1 НМ; в США і Канаді — 0.40 дол. Замовлення просимо слати до Адміністрації «Українського Самостійника».

Якого миру хоче СССР

Найчастіше вживана совєтською пресою фраза — «За мир у всьому світі» (по-російському вона звучить пікантніше: «За мир во всем мире»), затягана понад усяку тривіальність, може ввести в оману, ніби для СССР найголовніша проблема уникнути сутички з зовнішнім світом. Насправді — ні. Зовнішня політика саме та ділянка, в якій Сталінові наслідники після смерті свого майстра найлегше впоралися. Просто тому, що мали перед собою партнерів, з якими легко було дати раду. Вистачило, взявши в руки владу, кинути назовні гасл про можливе співіснування двох систем, яке на перші дні звільняло від клопоту з капіталістичним світом. А пізніше їм вдалося затиснути всі мутри в зовнішній політиці так, що ліпше не придумав би нічого і сам Сталін.

Незрівняно складнішою була ділянка внутрішньої політики. Перманентна внутрішня війна між партією й народами СССР, яку Сталін вів з надхненням божевільного, переростає сили теперішніх керівників СССР. Сталін десятиліттями вигравав війну завдяки своїй нескінченній послідовності. Якби для здійснення його плану колективізації потрібно було замордувати не кілька мільйонів, а всіх українців, він пішов би й на це. Маленковці не здібні на це не тому, що вони більш людяні, а тому що вони люди дрібні й нерішучі. Так як вони не наслідники відразу після смерті Сталіна встановити справжньої внутрішній мир встановити перебудовою режиму, так само вони не зможуть організувати голоду, ежовщини, навіть дрібнішого масштабу кампанії — типу боротьби проти «космополітизму», наприклад.

І коли в нас за інерцією й далі говорять, що, мовляв, зараз відпустили, а потім притиснуть знову, то це тільки ознака поверховості, небажання відмовитися від раз назавжди виробленого погляду на речі.

Інша річ, що теперішні сталінці і не послабляють гніту, але різко натискати теж побоятся. Тому вони, не маючи змоги встановити мир, шукають бодай перемир'я. І тут їм доводиться маневрувати у двох плянах: з одного боку, в ділянці чисто соціальної, з другого — у значно складнішій — національній. Тут би ми знайшли пояснення подіям останнього часу.

Соціально-економічна сторона справи. Кидается в вічі одна виразна відміна між Сталіновим і теперішнім спрямуванням совєтської політики. Сталін любив робити наголос на політичній стороні справи, у нього на першому місці була політична пильність; тепер головна увага на питаннях господарства. За Сталіна тільки й чути було: пильність проти клясового ворога, космополітів або навіть ротозеїв. Тепер: піднести продуктивність праці, перевиконати плани і т. д. Це не що інше, як намагання знайти базу для перемир'я у матеріальній площині. Ціоправда, покищо не видно помітного успіху. Помітна навіть певна розгубленість. На базі повного браку індивідуального зацікавлення неможливо добитися якогось успіху. Спочатку були укрупнені міністерства, тепер знову роздрібнені. Було оголошено ряд заходів у ділянці промисловості, але головну увагу скеровано на сільське господарство. Насамперед вирішено було піднести продуктивність сільського господарства на освоенних уже площах. Але оскільки виявилось, що на базі колгоспів нічого більше не зможуть, керівники партії ухвалили екстенсивним шляхом поширити засівні площі. Ледве чи колосальні вкладання техніки й праці дадуть якісь ефективні наслідки. Не хочемо категорично твердити, що з цих заходів нічого не вийде, але вирішального ефекту не буде. І перемир'я на економічному ґрунті не відбудеться.

Єдина виразно політична кампанія в СССР, проведена за останній час з нечуваним досі галасом, — це 300-ліття «возз'єднання» України з Росією. Але це теж шукання перемир'я в національній площині. Так як у ділянці економічній мир міг бути встановлений тільки шляхом ліквідації колгоспів, так у національній — визнанням реального права народів на самостійність. Очевидно, ні першого, ні другого в Москві не збираються робити. І знову в ділянці національній шукають бази для перемир'я. Зовсім ясно, що тут на першому плані стоїть Україна. Республіка з сорока мільйонами населення, потужною економікою, небезпечним стратегічним розташуванням і, головне, з непослабною волею до самостійності. Вести сталінську війну з нею далі неможливо, бо досвід совєтсько-німецької війни ясно говорить, що було б, якби почалася нова війна з Заходом. Миру не можна встановити з причин зазначених вище.

Для Москви лишається шлях шукання перемир'я.

У цьому напрямі виразно видно кілька вже зроблених кроків. Дещо більше довір'я урядові УССР: добір на відповідальні урядові й партійні посади українців, замість росіян, утворення нових господарських міністерств УССР (вугілля, металургія), яких раніше не було, бо цими галузями керували безпосередньо міністерства СССР. Нарешті найвиразніша ознака загравання з Україною — передача Кримської області. Усі ці поступки підсумовані свято «возз'єднання», що закінчилися парадом в Москві 30 травня.

Тут маневрувати було дуже трудно, бо з одного боку, небезпечно образити «старшого брата», який уже привик занадто бути старшим, а з другого — це більш небезпечно в поступках України піти занадто далеко. Знайдено було для цього компромісні формули: мовляв, з'єднання було корисне для обох сторін, і успіхи в зміцненні дружби народів були здобуті «в боротьбі проти великодержавного шовінізму і буржуазного націоналізму». Остання формула до речі, теж

один із здобутків України за останній час.

Що аж так багато говориться про дружбу народів — це ознака того, що її насправді нема. І що робиться вигляд, ніби в УССР уже «буржуазного націоналізму» нема — це теж тільки добра міна при поганій грі. Саме з цього погляду й характеристична стаття Крутія в «Радянській Україні» від 18 травня. Якщо хтось з емігрантів прийняв всерйоз усе сказане в цій статті на свій рахунок, то це була б проста наївність. Якби в Україні для большевиків було все в порядку, вони ніякої еміграції не боялися б. Видно, що серед українського народу опір у різноманітних формах (звідси ми не можемо бачити, в яких саме) непослабно триває й далі. І тому під час найвищого завершення свята «возз'єднання» треба було уполовати (байдуже, чи він сам перейшов, чи його упіймали) Крутія чи якогось Ікса, який би написав не для зовнішнього, а для внутрішнього життєвого. Українському народові треба було показати, що він неминуче засуджений на «дружбу» з російським народом, що тепер могли б бути такою підтримкою, перейняли всі методи німецького фашизму. Це добрий трюк, бо в Україні це пам'ятають німці.

Отже фактично спрямування статті Крутія ж насамперед антиамериканське, а вже в останню чергу протиемігрантське. Ми не хочемо зовсім заперечити роллю еміграції, ми лише за те, щоб не втрачати почуття міри, що раз-у-раз трапляється. Наприклад, досить незручно сказано в «заяві» Укр. Інформ. Бюро («Українські вісті» від 23 травня): «Завдання Української Національної Ради... вибороти волю для українського народу і відновити ні від кого незалежну Українську Народну Республіку». Властиво, без почуття міри. Вибере її або сам український народ, або ніхто, а всі, що на еміграції, можуть мірою своїх сил допомогти йому.

Ми говоримо тут тільки загальновідомі речі, але повторюємо їх для того, щоб правильно робити з них висновки. Теперішня диктатура в СССР не почуває себе так певно, як хоче себе показати. Тому вона заграє з народом, особливо з розумілих причин з українським. На зовнішньополітичному відтинку їй легше маневрувати, але вона за всяку ціну хоче внутрішнього миру. З цієї метою, хоч і дуже обережно, йде на поступки. Їх не можна перебільшувати, але не можна заперечувати й того, що наслідком їх внутрішня й зовнішньополітична позиція України корисно змінюється, і тим, хто веде українську пропаганду на еміграції, треба вміти ці аргументи використувати.

(-)

Советське кіно і театр у боротьбі проти українського підпілля

НАД ЧЕРЕМОШЕМ

Боротьба большевицького режиму проти українського підпілля набирає в останньому часі щораз ширших форм. Тепер заангажовано до цього кіно і театр.

Київська кіностудія незабаром приступить до накреслення фільму, виготовленого на основі повісті Михайла Стельмаха «Над Черемошем», друкованої в журналі «Вітчизна» в 1952 р. Основної різниці між повістю і сценарієм немає, за винятком хіба того, що в сценарії пропущено багато побічних епізодів і акція більше сконцентрована.

Тема сценарія, як подає місячник «Искусство Кино» (ч. 5, 1954), така:

«Велика вітчизняна війна совєтського народу проти німецько-фашистських загарбників закінчена перемогою. Вся Україна з'єднана в одній совєтській державі — від Тиси до Озівського моря і від Ізмаїла до Північного Дінця. В західній області, передусім у прикарпатській області, УССР, країна посиляє тисячі тракторів, багатьох спеціалістів з різних ділянок народного господарства. Трудящі західних областей дістають можливість користуватися всіми благами соціалізму, вже побудованого в старих, східних областях».

«Сценарій заторкує тільки ті зміни, які відбуваються в західноукраїнському селі, і нічого не розкаже про місто. Але те, що говориться про одне гуцульське село над річкою Черемошем, характеристичне для боротьби, яка проходила в західних областях в перші післявоєнні роки, а в деякій мірі це й тепер...»

Ідеться отже про історію створення колгоспу в одному гірському гуцульському селі і боротьбу проти цього колгоспу.

«Дві сили, — пише названий вгорі журнал, — бандерівці, монахи-агенти Ватикану і резидент, перекинений з-за кордону, плюс куркулі, з одного боку і селяни, бідняки та середняки, партійні керівники, з другого, борються, вступаючи в конфлікти, деколи дуже гострі...»

За колгоспом є, безперечно, бідняки і більшість середняків, які черпають інформації з газет і з розповідей мешканців східних областей, які приїхали в західні області на працю. Проти є, безперечно, «куркулі, залишки інших експлуататорських класів» і інші «специфічно місцеві сили». Це — «націоналістичні банди, т. зв. бандерівці, які ховаються в лісах, у побудованих гітлерівцями перед відступом спеціальних сховищах і які дістають підтримку від своїх теперішніх хазяїв, в першу чергу американських реакціонерів. З другого боку — це попи і монахи, агенти Ватикану, який стоїть на службі в тих же американсько-англійських реакціонерів і який використовує свій вплив на частину населення, що було обмануте багатовіковою зрадницькою унією. Таким чином, — підкреслює журнал, — колгоспний рух у західних областях розвивався в складних умовах, бо проти колгоспів діяли націоналістичні бандити і реакціонери в суганах».

Сценарій розпочинається картиною появи перших тракторів. Поміж натовпом дорослих є «невірною в чудесній якості тракторів», і їх репрезентує старий дід. Коли молоді гуцули, які навчилися керувати тракторами на курсах механізаторів сільського господарства, виясняють дідові, що комбайн «сам ходить, сам

косить і молотить, і віє, і зерно висипає». Той сміється і говорить: «Ох-ох-ох! І добрий ти чоловік, Миколо, а таке розкажуєш, як дітям казку. Не може бути такої машини, — і витирає сльози, які появились у нього на обличчі».

Гуцулів показується як примітивних, до всього недовірливих, і відсталих людей, темноту яких використовують для своїх цілей націоналісти і куркулі.

Ось одна з таких сцен.

«Кулак» Палайда старється перекопати, що трактор і комбайн затрують землю бензиновим чадом і вона не буде давати добрих урожаїв. Олена, жінка Леся Побережника, піддається агітації і не пускає трактора на свою ділянку буряків, бо вона дала зобов'язання виростити високий урожай, а трактор затруєть землю і зробить із поля битий шлях... Коли трактор наближається до її ділянки, вона кладеється на землю: трактор зможе проїхати тільки через її труп! Не зважаючи на намовлення чоловіка, Олена залишається непохитною, і тракторист змушений покинути її ділянку.

Ось одна з дальших сцен: Сава Дмитрак, тепер колгоспник, потайки закопав на своїй межі камінь. Мета така: якщо колгоспи себе не виправдають і землю знову повертатимуть її власникам, він зможе віднайти межі свого поля. Але ось при кінці жнив привозять Саві додому аванс за трудові.

«Віля воза, — говориться у сценарії, — стоїть розгублений Сава Дмитрак. — Ніколи моя хата не бачила ще стільки хліба. Куди ж я його складу?»

Іздовий: Нові турботи!

Дмитрак: А ви, хлопці, занесіть його в хату. Що ж робити чоловікові!

Хлопці засміялися, взяли мішки на плечі і пішли з Савою в хату. Висипають із мішків зерно.

Іздовий: Такого ще не було, дядьку Сава?

Дмитрак: Такого не було! — Вологою покриваються очі Сави. А хата по самі вікна засипається зерном.

І коли поїхали іздові з подвір'я, Сава скинув подерті постолі і сів на порозі, задумливо перебираючи зерно... До присмерку просидів так Сава. Піднявся на ноги і, не закриваючи хати, пішов... Підійшов до поля, руками вигріб закопаний камінь, взяв його і пішов до Черемоша, до мосту, де бурхас темна вода. Там затримався і кинув камінь у воду.

Ось дальший епізод.

Гуцули, яким радять організувати колгосп, рішають послати делегацію в східні області України і в Росію. В хату одного з делегатів — Леся Побережника приходять бандерівці. Вони переконують Леся, що там обманять його, що покажуть під виглядом заплати за трудові мішки, набиті землею, тільки зверху присипані цукром або зерном.

Ось Побережник у колгоспі, разом з ним одна з гуцулок — Ксеня. Колгоспниця Говорова показує їм свою комору.

«Леся: Йой, цукор мішками!... І, як зачарований, закрутився коло мішків. — Чудовий, чудовий. — Хвалячи цукор, розпочав розгрібати його пальцями, а потім несподівано запусив руку глибоко в мішок. Ксеня закрила очі від встиду.

Ксеня: Леся, що ви робите?!

Леся: Провіряю, Ксеню-любко, чи він не зволожився! Знякочивши, вииняв руку з мішка, розкрив пригоршок. — Таки цукор, прошу вас! — і несподівано комусь погрозив кулаком. І раптом він по-

цілував Говорову, збентеживши спочатку її, а потім і сам збентежився і, ніяково розвівши руками, вибіг із хати, заки ще господарі встигли добре розсміятися...»

В дальших епізодах сценарія показують і збройний удар підпілля з поліційним апаратом режиму. Подані також «сцени терору бандерівців і облога на них, яку провадить міліція і місцеві «истребительные отряды». В сценарії є також сцени «кавалерійського переслідування бандерівських бандитів, перестрілка» тощо — іншими словами, сцени, які і досюгодні відбуваються на очах населення західних областей.

В сценарії є декілька сцен, метою яких є висміяти релігійні почування віруючих людей.

У Дмитрака, про якого була згадка вище, є дочка Марічка. Вона захоплена «проявами нового життя». В розмові з батьком вона заявляє, що вступить у колгосп. Батько забороняє їй.

Дмитрак: Бачиш, бачиш святий образ! От бачиш, хрещуся на нього — не підеш ти у колгосп!... — Розлючено перехрестився, поглянувши на дочку і не впізнав її.

Марічка: Бачите образ? Святий він чи ні, не знаю. Ось, хрещуся на нього — піду в колгосп! Перехрестилася, поглянула на батька і рішуче виїшла з хати.

Дальша сцена — це зустріч Марічки з її приятелем Василем. Між ними відбувається такий діалог:

«Марічка: Васильку, а що ж мені тепер у комсомолі скажуть!

Василь: А що?

Марічка: Я ж хрестилася на образ.

Василь: То не ти хрестилася, а щира злість твоя.

Марічка (врадувалася): Так значить, нічого?»

«Бандерівський терор» займає в сценарії окреме місце.

Ось одна з таких сцен. «Бандерівці збираються вбити діда Степана, який вступив у колгосп і працює в нім.

— Ти чого смієшся, старе лахміття? — кричить на нього бандерівець.

— Як мені не сміятися, — відповідає дід Степан, коли ти такий смілий, що навіть мене, старого, боїшся? Ти ще привів би з собою проти діда з десяток провиди-світів. Чого очима дірки свердлиш?

Бандерівець: Я тебе з цієї забавки навиліт просвердлю! (Показує пістолом в руці). Хто тебе орати в колгоспі просив?

Дід Степан: Хліборобська совість!

Бандерівець: Тихо, паadlo, уб'ю (задріжав від люті).

Дід Степан: Ти чому мене, старого, смертю страхаєш? Я і в землі буду лежати, як корінь, а ви на землі корчитеся, як труп'ячі черви».

Але навіть такого роду сцени не дозволяють совєтській критиці.

«Змальовуючи негативні персонажі, — закидається Стельмахові, — автор, за малими винятками, не виштов за рамки схематичної їх характеристички як злочинців і катів. З точки погляду політичної і соціальної ця характеристика, безперечно, вірна, бож годі уявити собі більших недолудків, ніж бандерівці, прокляті народом виродки, які вдаються до найбільш нелюдських злочинів у своїх безнадійних намаганнях затримати розвиток соціалістичного життя в захід- (Далі на 4. стор.)

Д ПОДІЙ В ССРСР

Переяславський ювілей і економічні клопоти

В останній декаді травня ювілейні урочистості з приводу Переяславських святкувань дійшли до своєї найвищої точки. 22. 5. відбулась ювілейна сесія ВР УССР і зв'язані з нею паради і «народні гуляння» в Києві, 29. 5. — ювілейна сесія ВР РСФСР, а на другий день — парада совєтської армії і демонстрації в Москві.

Як бачимо, в цьому випадку, мабуть, вперше вирушила на «міжнародну арену» російська федерація, бо якось ніяково виглядало, щоб центральний уряд ССРСР і ЦК КПСС заступали російський народ, хоч, звичайно, в інших випадках він «заступає» дуже добре.

В ювілейні дні совєтська преса особливо багато місця присвячувала українським справам. Центральні російські газети, прикрашені орнаментами з написами про «300-річчя», друкували статті українських мистців про «дружбу» з Росією, чи перекладені на російську мову вірші українських поетів такого самого змісту, а то і вірші українською мовою. Писали, але вже в меншій кількості, про «дружбу» з Україною і російські поети. Крім того, газети були переповнені різними повідомленнями про самі сесії і сполучені з ними різні церемонії, а також дописами з місць, в більшості з України. Коли до пресових писань додати пропаганду радіо і сотень тисяч агітаторів, то матимемо повну картину пропагандивної кампанії докруги України в останній декаді травня.

ЮВІЛЕЙНА ЦЕРЕМОНІЯ В КИЄВІ заслуговує на окрему увагу. В Київ приїхали делегації всіх совєтських республік; з сателітних держав прибула делегація лише від польського союму, але не було нікого від кремлівської верхівки: її заступав Кальченко — з того титулу, що він є членом президії ВР ССРСР. В аранжерії сесії на перше місце поставлено слов'янські народи: по прочитанні привіту від ВР ССРСР, РМ ССРСР та ЦК КПСС (спільного) і «указу» ВР ССРСР про «нагороду» УССР і міста Києва орденом Леніна, виголосив основну доповідь Кириченко; по ньому промовляв представник ВР РСФСР Тарасов, потім — Козлов від Білоруської ССР, а за ними — вже всі інші «націонали». Наприкінці виступали представники польського союму Ігнар і українських комуністів Канади — Бойчук. Всі делегати склали «українському народові» подарунки; розуміється, найцінніші були від Росії, напр., герби УССР і РСФСР із самоцвітів, срібла та кришталю і інші коштовні мистецькі речі. Сесія вислала вірнопідданчу резолюцію кремлівській верхівці і російському народові.

На другий день — 23 травня в неділю — відбулася в Києві війська парада з традиційними сталінськими 20 салваами. На трибуні під час паради стояли ще всі гості-представники республік. Після паради відбулася велика демонстрація, кількість учасників якої «Правда» оцінює на 500 тис. Після демонстрації всі розбрелись по парках і стадіонах Києва, де було зорганізоване т. зв. народне гуляння з виступами артистів, літераторів, гуртків самодіяльності, спортсменів тощо. Рівночасно відбувся церемоніал закладення підвалин під будову нового Київського університету і під Переяславську арку «дружби» на головній вулиці, магістралі до Москви. В Переяславі-Хмельницькому закладено ювілейний пам'ятник.

23. 5 зорганізовано «народні гуляння» по всіх закутинах ССРСР, і совєтська преса була переповнена інформаціями про «радісний відгомін» з нагоди «ювілею двох братніх народів» в столицях усіх республік. В Москві це було сполучене з великими спортивними змаганнями майже всіх родів спорту. Змагалися дружини України з дружинами російськими.

Ювілейна сесія ВР РСФСР 29 травня була зарежисерована за тим самим зразком, що і київська, тільки що змінилися ролі осіб і деякі особи. В «правительственных ложах» сиділа кремлівська «знать», включено з якоюсь старшою, невідомою жінкою біля Маленкова, і ухвалювала послання українському народові. Промову представника польського союму Дембовського пересунено на третє місце, відразу після Кириченка і секретаря ЦК КП Білорусії Горбунова. Формальний порядок московської сесії теж говорить про висунення на перше місце слов'янських республік.

Після сесії влаштовано окремий концерт для учасників, на яким виступали артисти України, Білорусії і Росії з своїм національним репертуаром. На другий день відбулися подібні до київських війська паради, демонстрація цивільного населення і «народне гуляння». Гідним уваги є те, що війська парада в

Москві мала лише місцевий характер (наказ про параду видав комендант міста Москви ген. Москаленко), тоді як київська парада була всесоюзна. Наказ про цю параду видав міністер оборони Буланів, паради відбулися в Києві, Харкові, Череповці-Хмельницькому, Львові, Севастополі, Одесі і Москві (порядок, як у тексті наказу). Цим аранжері ювілеїв хотіли підкреслити, що в першу чергу «святкує» Україна.

До знаменитостей «ювілею» належить даліше агітаційне громління українських визвольних змагань, рекорд в чому побив райхслайтер Кириченко. Почавши від Мазепи, діячів Центральної Ради, Директорії, діячів нашого культурного відродження на Придніпрянщині в 20 рр. і скінчивши на сучасних «націоналістично-буржуазних недобитках» в Україні, на українському підпіллі і політичних угрупованнях на еміграції, — всі удостоїлись «милі» згадки як у київській основній доповіді Кириченка, так і в його московському «привітальному слові» «на русском языке». Коли до цього додати актуалізацію пресової навінки на підпілля по смерті Сталіна, виступ Кириченка на з'їзді КПУ, недавні повідомлення про В. Охримовича, нові фільми проти підпілля тощо, то стає ясно, що Кремль змінив свою тактику боротьби з українським визвольним рухом. Промовчання цієї справи, на думку маленковців, лише підносили авторитет підпілля і визвольних стремлень українського народу, інформації про які різними дорогами розходяться по всьому ССРСР. Тому Кремль рішився, з одного боку, «викрити антинародну діяльність підпілля», а з другого боку, зробити його «агентурою чужих сил», щоб цим робом відштовхнути від підпілля революційно наставлені елементи в ССРСР.

Але картина буде неповна, коли ми не додамо, що вся імпреза переяславських святкувань — це одно велике залицяння до українського народу. Як з формального порядку перебігу сесій, так і з змісту сказаного в усіх промовах бачимо, що український народ ставлять другим в імперії, а то і рівнорядним з російським. Про це свідчать такі гасла і порівняння: «два великі народи», «славний український народ», «соборна» і «державна» Україна. Найбільш знаменною є фраза представника Узбекської ССР Рашидова: «Свято старшого брата — для всієї сім'ї свято», при чому він мав на увазі український народ (згідно з режисурою, ювілей 300-річчя — це в першу чергу свято України). Всі інші народи ССРСР — найменше, може, білоруський — відсунені на задній план. Цим Кремль хоче розвинути бодай серед частини українців почуття національної гордості і співвирішного партнера в долі совєтської імперії, а також показати іншим народам ССРСР, що вони мають до діла не тільки з росіянами, але і українцями (вага цих двох народів більша, політика на цілих тощо). Пропагандивна кампанія проти українського націоналізму і негаваюча хвиля нового фальшування історії України в тому дусі, що український народ включено з Б. Хмельницьким політично прагнув на протязі віків тільки одного: жити спільно з росіянами в одній державі, що мало вислів також в основних доповідях, Кириченка в Києві і Пузанова в Москві, — мали б нівелювати самостійницькі прагнення українського народу. Але це дуже наївна калькуляція, бо бажання до волі політично розвиненій нації не можна вбити безперестанним повторюванням тез про дружбу і... терором, а агітація за «великість українського народу», його «державність» тощо лише посилюватиме його національну гордість і бажання визволитися врешті від «опіки».

НЕСПРОМОЖНІСТЬ НАЛАДНАТИ ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ

Другою внутрішньою проблемою, що відзеркалюється на сторінках совєтської преси, поруч клопотів з Україною, є наладнання економіки і усунення недомогань бюрократії, що заїдає економічний розвиток ССРСР. Виразно можна бачити неспроможність наладнати справність транспорту і піднести сільське господарство. В московській «Правді» від 24. 5 була опублікована доповідь Кагановича про «піднесення залізничного транспорту, що була виголошена на «всесоюзній нараді активу працівників залізничного транспорту» Йдеться про те, що тоді як совєтський уряд давав великі капіталовклади на розвиток промисловости, в першу чергу тяжкої, і промисловість побільшилася просто в десятки разів, транспорт рівночасно не розвивався. В першу чергу залізничний транспорт, що на ньому в ССРСР покладений головний

тягар вантажоперевозів. Тому залізниця постійно були перевантажені, вчасно не перевозили вантажів, на залізницях панував постійний нелад. Через це народне господарство ССРСР терпіло постійні втрати: вантажі не були своєчасно доставлені, напр., для якоїсь фабрики чи будови, і зривалась продукція, нищилися в дорозі м'ясо і харчі, що не витримують довготривалих транспортів. Не говоримо вже про те, що залізниця не доставляли малих партій товару (менше від одного вагона), бо залізничники не мали часу бавитися такими перевозами. Навантаження залізниць мас значно збільшитись тепер, в зв'язку з посиленням продукції товарів масового вжитку, які треба буде переслати таки невеликими партіями. Але і надалі совєтський уряд не передбачив великих капіталовкладів у залізницю (на квітневій бюджетній сесії), щоб будувати нові залізничні шляхи, розбудувати залізничні станції і поважно побільшити парки локомотивів і вагонів. Натомість Каганович далі закликає до «піднесення» працівників транспорту і покращення організації праці, обіцяє посилення бюрократичного нагляду і контролю. Звичайно, від цього справність транспорту може покращити дуже мало. Отже й далі будуть гнити на станціях і залізничних шляхах цукрові буряки, збіжжя, м'ясо тощо, аж доки колись Маленков чи хтось інший не ствердить на якійсь нараді, що дальші втрати на залізничних шляхах «недопущенні» і що ліпше ті гроші вкласти у розвиток транспорту. Тоді щойно почнется більш реальна направа транспорту.

Продукція льону

12. 5 вже в розгарі сіяння льону, конопель і інших волоконно-олійних рослин на півдні і в центрі європейської частини ССРСР, побачила світ постанова РМ ССРСР і ЦК КПСС про «заходи для піднесення

Сов. кіно і театр у боротьбі проти українського підпілля

(Закінчення з 3. стор.)

«НА ВИСОКІЙ ПОЛОНИНІ»

Львівський театр ім. Заньковецької включив до свого репертуару п'єсу «львівського письменника» Михайла Бірюкова «На високій полонині». Темою цієї п'єси є викривання шкідницького впливу націоналістів на місцеве населення.

Ось що пише про цю п'єсу «Львівська правда»: «Давня дружба зв'язує Миколу Вепрійчука і Юрка Жолоба. Але різними дорогами пішли ці люди після того, коли в Карпатах установилася совєтська влада. Микола Вепрійчук став головою колгоспу, але він довгий час не знає, що його побратим Жолоб є людинею ворогом совєтської влади... Тема боротьби з пережитками капіталізму в свідомості людей, з націоналістичними проявами не вичерпується розкриттям Жолоба. Глядач бачить, як у домі Вепрійчука проходить боротьба старого і нового, як перемагає нове. Мати Миколи Вепрійчука, стара Дмитриха — людина суворих звичаїв, міцно тримається за морально-етичні і побутові норми минулого. Дмитриха не хоче ніяких нововведень і майже одверто виступає проти них. Ця жінка не злюбила невістку Федору — костромську колгоспницю, яка прибула в Карпати, щоб допомогти гуцулам будувати нове життя. Дмитриха не може і не хоче погодитися з тим, що її син оженився з «чужою»».

І тут якраз завданням автора було показати, що «нове життя перемагає», що Дмитриха розуміє перестарість своїх поглядів на шлюб, на права жінки, на взаємини членів родини...

Поставлення п'єси доручено артистові УССР В. Данченкові. Роллю Вепрійчука грає П. Голота, роллю Жолоба — заслужений артист УССР А. Давиденко, Дмитриху — заслужена артистка УССР Ф. Гасенко, інші ролі доручено Лесі Кривіцькій, Д. Дударову, В. Полінській, М. Коваленко, М. Менто, В. Аркушенку і ін.

«Дуже вже вбогий, декларативний і неінтересний той драматургічний матеріал, що його автор видав до розпорядження артистам», — дослівно пише «Львівська правда».

Отже, не зважаючи на всі можливості, дані до розпорядженості авторам таких потрібних режимові сценаріїв і п'єс, цим письменником не вдається створити нічого такого, що могло б задовольнити навіть невібагливих критиків і що відповідало б, бодай приблизно, тій дійсності, яка існує на рідних землях.

Володимир Гаврилюк

Монтгомері: „Світова війна може розгорітися кожної хвилини“

Головна квартира збройних сил атлантського пaktu в Європі влаштувала в Парижі 24 травня обід для акредитованих при інформаційній службі ОПАП-у кореспондентів, на якому британський маршал Монтгомері, заступник головнокомандувача збройних сил ОПАП-у, виступив з широкою доповіддю про воєнні сили совєтського блоку і про напрямні політики мілітарної оборони Заходу. Доповідь Монтгомері дає вичерпні інформації про мілітарну силу європейської частини східного блоку, які дотепер були подавані лише неофіційно і частково. Монтгомері з'ясував свою оцінку військових сил східного блоку в дев'ятнадцяти пунктах, а напрямні для західної оборони — в чотирьох пунктах. Ці з'ясування подамо тезами.

Зростаюча механізація і сила вогню сухоходільних військ

1) Від 1947 р. і до сьогодні стан совєтських сухоходільних збройних сил, які нараховують 175 дивізій, чисельно утримується на однаковій висоті. Грунтовно проте змінилася їх сила через ріст механізації і сили вогню. Зріст механізації і сили вогню наступив через вивінування дивізій кращими і сильнішими моторами і через приділ до піхотних дивізій додаткових танкових відділів та додаткових відділів артилерії. СССР розпоряджає тепер 65 танковими або тотально моторизованими дивізіями.

2) СССР та європейські сателіти разом з Східною Німеччиною мають сьогодні більше, ніж 6 мільйонів вояків, з чого 4,5 млн сухоходільних сил;

3) Від 1947 р. стан сателітних дивізій подвоївся і становить тепер 80 дивізій. Під оглядом якості вони дорівнюють совєтській армії.

Готовий «пробойовий клин» на Європу

4) СССР тримає на поготівлі пробойовий клин для раптового нападу на Західну Європу. Цей ударний клин складається з 22 совєтських дивізій, стаціонарних у Східній Німеччині. Це є танкові дивізії з повним воєнним станом танків і повно моторизованим постачанням. Цей клин підтримує 60 совєтських дивізій, стаціонарних у сателітних державах і західних областях УССР і ВССР, не враховуючи ще потенціал сателітних армій.

5) Мобілізаційна система в СССР є періодично випробовувана, щоб перевірити функціонування мобілізаційного апарату. Після 30 днів мобілізації східний блок може лише з своїх європейських теренів послати на фронт 400 дивізій.

Совєтське летунство стає поважною загрозою

6) Числовий стан совєтського летунства в останні роки не змінився і становить 20 000 літаків. Раптовий ріст бойового потенціалу совєтських летунських збройних сил проявляється в скорості перестанови всього летунства на реактивні мотори. В 1951 році було лише 20% реактивних моторів, а в 1954 році вони досягають уже майже 100%.

7) Подібна еволюція зайшла у легких бомбовиках. В 1951 р. в активній службі не було реактивних бомбовиків, а на початку 1954 р. є вже більше, ніж 2/3 реактивних бомбовиків.

8) Від 1951 р. в категорії середніх бомбовозів Ту-4 (рівнярдині американському В-29) число цих бомбовозів в активній службі подвоїлося.

9) Надто в останній час в активній службі появились нові типи середніх і тяжких реактивних бомбовиків.

10) Широкий план серійного вишколу летунського персоналу стало підносити бойовий потенціал летунських збройних сил.

11) Програма побудови нових аеродромів і летовищ для різного роду реактивних літаків на сьогодні вже втричі більша, ніж в 1951 р. Програма кладе натиск на будову таких аеродромів передусім у східній Європі.

12) В сателітних державах створено летунські збройні сили. В 1954 р. вони вивінувані на 50% реактивними літаками різних типів, число летунських майданів подвоїлося, а персонал осягнув задовільний рівень вишколу і задовільний числовий стан.

13) Протилетунська оборона з численними летунськими майданами в східній Європі, летунськими контрольними пунктами, аллярмовою системою та мережею пунктів протилетунської артилерії скоро перетворюється в досконалий повітряний оборонний пояс на західних кордонах СССР.

14) Від 1945 р. СССР поліпшив озброєння і впровадження в дію частин повітряного десанту.

Загроза на морі і від спеціальної зброї

15) Найголовнішу загрозу на морі становлять совєтські підводні човни. Воєнна флота СССР має тепер в активній службі понад 300 підводних човнів, з чого половина це — середні та тяжкі підводні човни, придатні до плавби на відкритих морях. СССР реалізує тепер великий план морського зброєння, який кладе акцент на продукцію великих підводних човнів.

16) Совєтські запаси морських мін і потенціал засобів для мінування з повітря і моря є стало зростаючою загрозою для західних морських зв'язків, передусім у просторі альянтського командування в Європі.

17) Треба усвідомити собі, що СССР має поважні досягнення в ділянці атомового зброєння, в ділянці засобів хемічного і біологічного керівництва війни, а передусім у ракетній зброї, керованій на віддалі.

Життєздатна воєнна продукція

18) Совєтське господарство поставило і втримує воєнну продукцію на такому рівні, що вона спроможна заспокоїти потреби совєтської армії та сателітних армій і, крім того, продукувати для резерв і потрібних запасів.

19) Наприклад, СССР має танків, мінометів, артилерійської і протитанкової зброї на вивінування 300 дивізій, а артилерії та протилетунської артилерії далеко більше. Річна поточна воєнна продукція є втримувана на потрібному рівні.

НЕДОЛКИ ЗАХОДУ

З одвертістю підходить маршал Монтгомері також до проблем західної обо-

рони. Сучасний стан західної оборони характеризує він такими чотирма тезами:

1) Захід має лише достатні сили, щоб стримати напад ударного клина 22 совєтських дивізій із Східної Німеччини.

2) Третя світова війна може розгорітися кожної хвилини, коли державні провідники навіть лише на короткий час «втратять своє панування над ситуацією». В такому становищі можна легко піти задалеко, хоч властиво жодна сторона не бажає собі війни.

3) Для Заходу потрібна також морська сила, бо Європа може бути заллята і не може виграти війни без допомоги США. Першу роллю у війні відіграватиме летунство, потім — парашутні та повітряні десанти і нові наукові винаходи.

4) Доцільна оборона вимагає активних і здисциплінованих з'єднань при повній воєнній готовості, з відповідним до війни озброєнням і під молодим керівництвом, яке було б у силі пережити страхіття першого атомового удару. Далі, доцільність оборони вимагає відповідного числа вишколених резерв, які можна б кинути на фронт уже в перші дні, тому що майбутня війна не матиме «розоногового часу», як в 1918 і 1939 рр. Вона вимагає також доброго підготування ліній постачання, системи прохарчування, цивільної оборони та високої моралі заплілля.

Критика існуючого стану

Монтгомері піддав критиці сучасний стан «резервових армій» західних держав і їх «перестарілу мобілізаційну систему», з якими, на думку Монтгомері, взагалі не можна провадити війни. Маршал Монтгомері більше уваги присвятив модерній зброї, жадаючи, щоб воєн-

на техніка дотримувала кроку модерній науці.

«Ми, — сказав маршал, — не сміємо робити похибок і застосовувати тактику минулої війни до сьогоднішньої і майбутньої зброї. Немає жодного сенсу вмонтовувати нову зброю в організаційні рамки часів другої світової війни і старатися за нею опрацювати лише зміну тактики. Кожне твердження, що впровадження А- і В-бомб не порушує засад організації і тактики керівництва війни, є очевидним безглуздом. Це все ВШАПЕ (Верховний штаб альянтських потуг в Європі) тепер докладно студіює. Ці студії будуть незабаром уже закінчені».

Монтгомері піддав також гострій критиці «односторонніх стратегів», тобто тих, які твердять, що не треба рахуватися з ужиттям А- і В-бомб. Він не годиться з цим поглядом і є переконаний, що вже тепер А- і В-бомби є важливим засобом відстрашування від агресії, а в майбутній війні до їх ужиття таки прийде. Не є правильним також погляд, що війну виграє летунство — через бомбардування А- і В-бомбами центрів індустрії і заламання моралі противника. Провідною думкою політики ОПАП-у, за сугестіями маршала Монтгомері, є те, що сили ОПАП-у унеможливають раптовий напад СССР на Західну Європу, а кожного совєтська концентрація буде своєчасно запримчена і змобілізує потрібні протизаходи для переведення успішного протиудару.

Монтгомері цілком не займався проблемою озброєння Німеччини, тобто справою ЕОС-у, а також питаннями співдії і використання у майбутній війні політичного становища в СССР і сателітних державах. Це одно з найслабших місць стратегічної концепції Монтгомері.

М. Б.

СИЛЮЕТИ МІЖНАРОДНОГО ЖИТТЯ

Логіка і дипломатія

Женевська конференція є тією інтернаціональною зустріччю, що її хотів Жорж Бідо, французький міністер закордонних справ. Це він підготував її вже під час зустрічі в Берліні, і тепер йому припадала честь надати їй тон. Бідо підготував її дуже старанно. Ідучи туди, він мав у руках декілька козирів, при допомозі яких він думав виторгувати мир в Індю-Китаї. Але заки ще розпочалися наради в індо-китайській справі, лідери деяких французьких партій своєю акцією, ефект якої був чисто внутрішньо-французького порядку, позбавили Бідо його агутивів. Що більше, в критичний момент, коли прем'єр Лянієль був примушений домагатися від національної асамблеї вотуму довіря, Бідо не знав навіть, чи він залишатиметься міністром і чи взагалі в рішачючій для Франції момент безпосередніх переговорів з представниками Го-Чи-Міна в рамках інтернаціональної конференції Франція буде заступлена. Але ситуація погіршилася, коли прийшов упадок Дієн-Вієн-Пу. В той час, коли на вістку про упадок цієї французької твердині, французьке радіо перервало всі передачі і, подавши «Реквієм» Берліоза, цілий вечір продовжувало грати траурні марші, коли театри пересунули свої спектаклі, коли вся Франція вкрилася жалобою, Бідо мусів відвідувати Молотова і просити його обстати за французьких полонених перед Китаєм і В'єтнімом.

Бідо вже не раз мусів ставити чоло і розв'язувати різні, дуже складні справи, але теперішня женевська конференція є, здається, однією з найтрудніших у його політичній кар'єрі.

Жорж Бідо народився в 1899 р. Він навчався в школі сзуїтів і в Сорбонні. Після одержання диплому він навчав в ліцеях у Реймсі, а згодом у Парижі.

Будучи ще юнаком, Бідо брав активну участь у католицьких організаціях — отже його зв'язки з католицьким рухом є давні. Згодом, коли в 1932 р. засновується газета *Ль'Об*, Бідо працює там як редактор відділу закордонної політики, а згодом як головний редактор. Будучи виразно наставленим проти гітлерівської Німеччини і фашистської Італії, Бідо часто навітлював у своїх статтях небезпеку, яку являють для Франції і для християнської цивілізації ці два режими. Будучи теж виразно проти курсу закордонної політики Даладе, Бідо засуджував мюнхенський договір і був за збереженням статус кво в Середній Європі. Якщо йдеться про внутрішню політику, Бідо поборював, з однієї сторони, кагулярів, а, з другої, бачивши загрозу, яку являють собою комуністи, виступав проти народного фронту, до якого вони тоді входили.

Під час другої світової війни змобілізований Бідо попадає скоро на фронті в полон, але звідти вдається йому звільнитися вже в 1941 р. Він включається у французький резистанс і розпочинає

видавати «*Бюлетень воюючої Франції*». Від осені 1943 р. він є головою Національної ради резистансу. Після визволення Франції його, як одного з лідерів МРП (Народно-Республіканського Руху — католицької партії) Де Голь запрошує до уряду. Там він займає пост міністра закордонних справ. В основному, за винятком Роберта Шумана, попереднього міністра закордонних справ, Бідо майже постійно керує закордонною політикою Четвертої Республіки.

«Франція повинна знову стати великодержавою» — це гасло, кинуте після визволення Де Голем, Бідо старався реалізувати від самого початку своєї кар'єри на посту міністра закордонних справ. Він випрацював і підписав ряд міжнародних договорів, корисних для Франції. Він з успіхом репрезентував її на численних післявоєнних міжнародних конференціях.

Як міністер закордонних справ, Бідо живе в будинку цього ж міністерства. В бюрі він проводить від 15 до 18 годин денно. Дуже часто більша частина його робочого дня проходить у підготовлюванні заходів для злагіднення чи унешкідливлення атак деяких депутатів — його противників, отже — у веденні малої політичної війни. Вона дуже виснажує Бідо. Для цього треба мати залізні нерви. А Бідо є збудований як акумулятор з підвищеною вразливістю. Після де-

сятигодинного сну він відзискує сили. Але при найменшому невідповідному контакті він утрачає свій вольтаж. Він є людиною сюрпресії і депресії, майже рівночасних. Він може бути надзвичайно блискучим, а за годину пізніше стає зовсім прибитим.

Бідо належить до дуже нервових людей, але він теж уміє скоро себе опанувати. В цій своїй нервозності він знаходить, здається, якісь надзвичайні сили. Нещодавно, під час однієї кризи, коли Бідо не спав і не їв впродовж трьох днів, він поїхав на нараду до Елізейської палати — осідку президента республіки. В авті їхав із Бідо лікар, який тримав у руці голку для застрику, щоб у випадку зомління Бідо зразу повернути його до притомності. На нараді міністрів, яка відбувається під головуванням президента республіки, Бідо виступив, ніби зовсім не був змучений, з блискучою промовою, обороняючи політику, що її він веде, і вийшовши повним переможцем із, здавалось уже безвихідної ситуації.

«Старий кавалер», Бідо оженився тільки декілька років тому з шефом свого кабінету, дипломаткою за фахом. Його дружина, Сюзан, в розмові звірилася, що найбільшою її трудностю є змусити свого чоловіка їсти. В перші місяці їх подружнього життя вона могла сама твердити, що її чоловік їв один огірок і трохи хліба на обід і маленьку цибулю намочену в оцті ввечері. Це тривало до того часу, поки він не зомлів в ліжку. Кінецькінцем у висліді перепрацювання він зомлів кілька місяців тому під час своєї промови в національній асамблеї.

Бідо має багато противників і ворогів, які для того, щоб його осмішити чи йому пошкодити, поширюють про нього різні «історії». Але, здається, не буде перебільшенням твердити, що Бідо є підтеперішню пору одним із найбільше інтелігентних державних мужів Західної Європи. Його розум працює з подивугідною швидкістю. Його думка скоро, але має дуже часто стільки еліпсів, що стає герметичною, а коли додати до того ще порівняння, яким Бідо часто послуговується, то вона нерідко є зовсім незрозумілою для його співрозмовців. І коли ці мають відвагу сказати Бідо, що вони нічого не зрозуміли, він з того вельми дикується.

Останньо, на женевській конференції, Бідо прийняв у своїй віллі декількох французьких журналістів. Коли вони покинули Бідо, першим їхнім спільним питанням було: «Ну, але що ж фактично він хотів нам сказати?»

В цій блискучій неясності було напевно щось, чого Бідо хотів.

Якщо Молотов, а тепер і Чу-Ен-Ляй, китайський міністер закордонних справ мають репутацію людей-гаємничиків, то вони знайшли в особі Бідо якраз відповідного партнера до розмов.

В. Г.

І ЖНАРОДНІЙ ШАХІВНИЦІ

В Сарцині роздвоєння

Від німецьких політиків і журналістів, які сьогодні стали завзятими речниками європейської інтеграції, не раз доводиться чути закиди, що не розуміємо розвиток тенденцій нашої доби «великопротестності», думаємо ще категоріями «екстремного націоналізму» минулого сторіччя і готові задля якогось там «неістотного» спору за пограниччя з двома-трьома мільйонами населення «розбивати європейську єдність», до речі, деким з них у кабінеті заплановано. Але ті самі німецькі речники зінтегрованої Європи запалюють гнівом живого обурення, коли спитати їх чому ж, якщо вони такі пристрасні «європеїсти», стільки непорозумінь викликає між ними і французами малесенький край, всього 2 440 кв. км і 0,91 млн населення, положений над річкою Сарою — басейн Сарі. Те, що відстало у відповідь, звичайно, дуже логічне обаргументоване, високо політичне і кінцево-кінцеве патріотичне. Коли ж ми з черги, робимо скромну сугестію, що таку саму аргументацію треба застосувати і до наших земель, тоді якщо б наші співрозмовці не були витонченими дипломатами, а говорили те, що справді думають, ми напевно почули б римську відповідь: Quot licet Jovi, non licet bovi — що личить Зевсові, ніяк не підходить воліві. Бо хоча в Європі загально прийнята одна й та сама система міри і ваги, проте в політиці ще існує зрізничкування, а на чужий рахунок залюбки робляться концесії.

Очевидно, цим ми аж ніяк не хочемо легковажити проблеми Сарі, ані брати під знак запитання права німців на їх корінну землю. Але, як рефлекс не тільки «збалканізовані» східняки (прошу ласкаво прийняти до відома наших окциденталістів, що до них зачисляють на Заході і нас, і поляків) мають ще спори за повіти, але і поступові, ідеєю європейської інтеграції сповнені, європейські західняки.

Отже, той клаптик найдалше на захід висуненої німецької землі, (правда, він багатий на вугілля, а густота його населення вносить 357 жителів на квадрат. км.) загородив маршування німецького військового контингенту в рамках Європейської Оборонної Спільноти (ЕОС) і, як дотепер, ставить під знак запитання всю ЕОС. В цій справі вже було між французами й німцями багато посередників, цей спір хвилює головню американців і часто використовується Москвою і червоним Берліном як вигідний пропагандистський засіб. Мовляв, глядіть, патріотичні німці, як розбазарює Аденауер німецькі землі на користь західних імперіалістів! Що більшовики заінкасували з німецького спадкового масиву на східному пограниччі аж 114 549 кв. км, про це не говориться. Це, за офіційною термінологією, «границя миру», а хто її ставить під сумнів, той — злочинний підбурювач до війни...

За останній місяць справа Сарцини дещо посунулася вперед. Кажемо дещо, бо з великим ентузіазмом прийняте в Європі і США повідомлення про узгодження проблеми Сарі між Аденауером і заступником французького прем'єра Тедженом. 20 травня ч. р. в Страсбурзі, яке спіралася на відомий уже плян голландця фан Натерса, потягнуло вже за собою стільки французьких офіційних застережень, що в цю хвилину ще годі сказати, чи страсбурська розмова стане історичною, а чи однією з нечисленних «вимін думок».

Отже поки справа остаточно вясниться (бо ми знову стоїмо напередодні переговорів Бонн-Париж), цікаво буде зацікавитися з настроями самого сарського населення. Кілька німецьких публіцистів і журналістів об'їздили цю країну останніми тижнями і на підставі зроблених там помічень доходять до таких висновків:

1) Населення Сарцини серцем тяжіє до Німеччини, а розумом бажає такого політичного статусу, який уможливив би їм задержання їхнього дотеперішнього високого життєвого рівня, високих заробітних платень і розміру податків, які куди нижчі, ніж у Німеччині.

2) Тоді як старша генерація думає ще вільгельмівськими категоріями і кермується виключно почуттям свого німецького патріотизму, середуща зацікавлена економічною стороною проблеми, а молодіє до досить індіферентна.

Об'єктивно треба ствердити, що французи докладають усіх зусиль, щоб унеможливити повну і весторонню інформацию населення. Це стосується головним чином сарської преси і радіо, які ще сьогодні є під твердою рукою контролю і ліценції, а редактори наяв-

них у краю газет є або натуралізованими французами (багато з них здобули собі журналістичні острого ... в III Райху, в Австрії і Мюнхені і були — як же ж інакше! — стовідсотковими націонал-соціалістами), або переорієнтованими автохтонами на чолі з Його (згрідливе скорочення імені Йогана Гофмана), колись завзятим речником прилучення Сарцини до Німеччини і від 1934 редактором патріотичної газети «Сарлендіше Ляндесцайтунг», а сьогодні прем'єром сарського уряду і фанатичним прихильником співпраці з Францією. Але часи міняються, міняються погляди, а надто, коли нова ідеологічна плятформа має тверду базу, сперту на пакети акцій в сарському радіо і пресових концертах.

Не зважаючи на французькі заходи, ледве чи можливий сьогодні такий вислід плебісциту, який був в 1935 р.: з 99 відсотками і ще малим дробом за прилучення до Німеччини. Німецькі спостерігачі Сарцини, — а вони, мабуть, мають підставу для такого твердження — припускають, що більшість під час вільного плебісциту висловиться за європеїзацію Сарцини. Знов же аргументація німецьких політиків не відкидається сьогодні так голосно до вислуду плебісциту; дехто (Делер) вважає навіть несуттєвим, що скаже населення, а покликється на такі аргументи: німецькі землі, німецькі люди, справа принципу. Німці не хочуть, щоб проблема Сарі стала прецедентом, який з черги можна буде застосувати і до східних областей.

На визначеному Леніним шляху...

Ніби малопомітне повідомлення пресо-вих агентств — неспокої в Східному Пакистані. Тут і там короткий коментар у пресі, який кінчається менш-більш так: урядові війська, прислані з Карачі, привернули в Східному Пакистані порядок і спокій.

Якщо міряти південноазійськими критеріями, то 250 вбитих і 600 ранених — жертв робітничих заворушень, які почалися в одній прядильні юти і блискавкою перекинулися на весь Східний Пакистан, званий теж Бенгалією, — кількість не така вже велика. Теж і причина, що призвела до цього наглого вибуху розрухів, сповидно не така то й серйозна. Майже лінгвістична! Йдеться про те, що відділений від свого материка, Західного Пакистану, всією шириною індійського півконтиненту, Східний Пакистан, крім спільної ісламської релігії, всім іншим, а в першу чергу мовою, відрізняється від західного. На заході говорять мовою урду, в Східному Пакистані уживають мови бенгалі. Не зважаючи на те, що на сході країни живе більшість населення, передову роллю в молодій пакистанській державі відіграє захід, звідти походить більшість урядовців, а схід почувається малоощо не колонією заходу.

Кілька тижнів тому в Карачі проголошено мову урду національною і офіційною мовою Пакистану на всій території держави. Це розпорядження і стало безпосередньою причиною вибуху розрухів. Але тільки на перший погляд. Бо хоч введення мови урду як офіційної викликало в Східному Пакистані щире обу-

Японське цесарство зброїться

Спершу були «поліційні відділи», згодом прийшов «національний оборонний корпус», а від двох тижнів уже існують в Японії прийняті парламентом і сенатом два закони про впровадження військової повинності і поширення дотеперішнього військового контингенту Японії.

Дотеперішні японські збройні сили були відносно дуже малі і становили 110 000 вояків сухопутних сил і 16 800 морських. Новий закон збільшує ці числа до 140 000 вояків і до 22 000 моряків; крім того, вперше по програній війні та капітуляції він впроваджує летунство.

Самі числа і плян їх реалізації, передбачений на вісім років, ще небагато говорять, бо в порівнянні з минулою збройною силою Японії теперішня є мікроскопічна. Значення нового закону лежить однак в іншій площині: він вперше впроваджує японську армію, як таку, і не легалізує не дуже проглядний дотеперішній стан з «національним оборонним корпусом», члени якого властиво не були вояками, а тільки урядовцями. Далі треба відмітити, що при згаданій кількості йдеться радше про рамовий персо-

Чи Відень стане „другим Берліном“?

Австрійці вже за своєю природою люди чемні і ввічливі, головню коли йдеться про здоровлення стрічного. Але цим разом і їм було забагато і вони сказали своє «на» (ні). Кілька тижнів тому советський командант міста Вінер Нойштад доручив команді австрійської поліції негайно наказати своїм підлеглим здоровити всіх советських старшин. Австрійці у відповідь зацитували стосовні постанови контрольного ради альянтів, в яких такого «здоровлення», не передбачається і покищо справа скінчилася на виміні нот.

Але наказ про здоровлення советських старшин — це тільки малий, хоч і симптоматичний, деталь, який відзеркалює новий курс советської політики щодо Відня. Офіційно почався він з початком біжучого року на берлінській конференції. Бо хоч мало було оптимістичні, які сподівалися, що в Берліні вдасться погодити німецьке питання, все ж навіть скептики, яких тепер куди більше, ніж за часів Вольтера, не виключали можливості, що для продемонстрування своїх мирних настроїв Москва піде на поступки в австрійському питанні і що врешті буде заключений мирний договір і виконана обіцянка, яку колись склали чотири альянти в Москві-щодо Австрії. Тодішня формула, прийнята теж і СССР, звучала, що Австрію трактуватиметься як заприязнену країну, яку альянти звільняють від німецької окупації!

В Берліні Молотов продемонстрував в справі австрійського питання і супроти австрійських делегатів на чолі з міністром закордонних справ і колишнім довголітнім канцлером інж. Фіглем, бру-

тальний цинізм і забавав зревизувати устійнені такі самими росіянами тому три роки пункти договору. Дальша поведінка комісара Ільїчова у Відні, яка нагадує «добрі часи» большевицької окупації 1945 р., була тільки логічною послідовністю «зеленого світла», яке своєму підлеглому дав Молотов.

Що московсько-віденські стосунки погіршуються, можна було зазримити по лайливому тону австрійського авангарду Москви — по австрійській комуністичній пресі. Вона вже від осені минулого року почала кампанію викривання «фашистських плянів перевести прилучення Австрії до Німеччини». Доказів на це віденські поплентачі Кремля давали немало. З'їзд католицьких журналістів у Зальцбурзі, участь австрійських комбатантів у з'їздах німецьких товаришів зброї в різних місцях Німеччини, включно до заборони кольпортажу мюнхенського ілюстрованого журналу «Мюнхенер Іллюстрірте» за вміщення знятки австрійського учасника комбатантського з'їзду в Німеччині, удекорованого, на цивільному одязі боєвими відзначеннями німецької армії.

Що все це фальшивки, а згадані з'їзди не мають нічого спільного з прилученням Австрії до Німеччини — зайво повторювати. Для Кремля несуттєво також і те, що, за малими винятками, немає сьогодні в Австрії ані пронімецької партії, ані навіть потенційної небезпеки, щоб населення висловилося за прилучення до Німеччини. Немає з причин традиційно-емоційних, бо логіка а головне економіка вбогої країни диктували б радше щось інше. Трудно, сьогоднішні Австрія і австрійці, які, як у Відні колись говорили, «не родяться, а стають австрійцями», — це спогад минулого блиско наддунайської монархії, який безповоротно належить до історії, навіть не зважаючи на рухливого претендента на віденський трон, внука цесаря Фраца Йосифа, Отто Габсбурга, який щораз збирає коло себе над Штаряберзьким озером, місцем його теперішнього осідку, старих австрійських і мадярських, зубожілих аристократів і «кує» пляни нової монархії. Та чи тільки він один з емігрантів кує?

Значить, Москві нічогосінько з боку життєрадісних австрійців не грозить, якщо взагалі про загрозу можна говорити. Теперішній тиск Москви на Відень, факт, що Ільїчов викликає до себе, як за окупаційних часів, австрійського канцлера Рааба і його заступника Шефера, підтверджує, що Москва думає загострити свій курс в Австрії і що про привернення їй суверенних прав годі й думати. А такими надіями жили австрійці і їх державні мужи впродовж років. Вони чомусь повірили, що їм вдасться пройти мимо всесвітньої кризи Схід-Захід і за взірцем Швайцарії лишитися «з боку». Автор цих рядків пригадує собі одну предвборчу промову, — промову міністра внутрішніх справ, а тепер віцеканцлера Шефера в Зальцбурзі, восени 1949 р., в якій промовець саме в цьому дусі говорив до численно зібраної на центральній площі міста аудиторії. Була тоді навіть окрема група проф. грацького університету Добрецьбергера, яка проповідувала повний невтралізм як одинокую запоруку збереження Австрії від евентуальної війни. Незнання російського імперіалізму в його большевицькому виданні і прямо роззброююча наївність ніби заавансованих державних мужів є безмежною, і тільки лекція на власній шкурі вчить людей розуму.

Чим скінчиться тиск Москви на Австрію, в якій генеральний плян вбудовані останні російські кроки в Австрії, — це питання чисто спекулятивної натури, в які вдаватися не хочемо.

Не виключена можливість, що совети задумують зробити з Відня новий «Берлін». В цьому випадку треба дуже сумніватися, чи з мякопривітних віденців стануть через ніч тверді берлінці.

Л. Корбут

МАЛА ЛІТЕРАТУРНА БІБЛІОТЕКА ч. 3
в-ва «Сучасна Україна»

Збірка поезій

Діми

«РОСЯНІ ЗОРІ»

Голос критики: «... Тому, читачу, дістаньте нову збірку поезій паризької поетки Діми «Росянні зорі»... Може вам буде корисно, після газет, дихнути «росянним ранком, босоніж пробігтися по росянній траві» чи «по теплій, соняшній землі!».

(«Українець-Час», Париж, 26. 10. 1952)

Замовляти:

Verlag „Sučasná Ukrajina“
(13 b) Münchzen 2, Karlsplatz 8/III
Germany — US - Zone

ІВ. КОШЕЛІВЕЦЬ

„Не біймося ересі...“

(З приводу статті Юзефа Лободовського «СЦІЛЛИ І ХАРІБДИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ», «Культура», ч. 5/79, 1954)

Наші нотатки не розраховані на систематичний розгляд статті Лободовського, яка, до речі, ще й не закінчена. Вони тільки з приводу. Хто бажав би ознайомитися з змістом статті, мусів би прочитати її окремо, що ми й гаряче радили б, бо Юзеф Лободовський уже не раз писав на тему української літератури, і завжди цікаво. Ми вже мали раз нагоду передрукувати його статтю про українську еміграційну літературу. Менше знають про те, що йому належить симпатична стаття про українську літературу в еспанській енциклопедії. Крім того, він належить до авторів, які, не зважаючи на, сказати б, ледве чи помітні наслідки такої праці, невтомно шукають усе нових і нових аргументів, щоб переконати, що одвічну ворожнечу, яка залягла між двома народами, у нашому випадкові між поляками й українцями, можна перемогти з користю для обох сторін. Треба тільки шкодувати, що такі ідеї більше до серця поетам і мистцям, а люди, що роблять політику, лише поблажливо з них посміхаються, як дорослі з дітей, коли ті дозволяють собі сказати щось таке, що в устах дорослого здавалося б недоречним зухвальством.

Нам пригадується відповідь одного польського політика на аргументи Лободовського, сенс якої приблизно такий: я, політик, люблю читати поезію Лободовського і шаную його як поета, але чого він шукає в політиці, в якій нічого не тямить? І пригадується ще один детал з французько-німецьких взаємин, що багато чим нагадують польсько-українські. Французький мім Марсель Марсо після гостинного виступу в Мюнхені пояснював німецьким глядачам техніку свого мистецтва і на закінчення з щирим хвилюванням у голосі кинув таку фразу: «Як людина і як француз, я щиро переконаний, що якби між нашими народами існували тісніші культурно-мистецькі зв'язки, ми могли б порозумітися без пролиття крові». Це звучало досить наївно, і можна собі уявити саркастичну усмішку на устах політика, якби він там був.

Під час першої світової війни Ромен Роллан з гуртом письменників і мистців у Швейцарії вів противоєнну кампанію. Не бракувало таких і під час другої війни, але обидві вони відбулися класично. Найщиріше противоєнні голоси звучать і сьогодні з літературно-мистецького табору. Але Марсель Марсо і Лободовський будуть говорити про ширення культурних зв'язків і про можливість усунення ворожнечі між народами, а політика вимагає свого, і прийде час, коли за Сарцину чи за «креси всходні» люди розбиватимуть один одному голову.

Однак не сміймося з поетів і мистців, коли вони, крім культивування свого ремесла, іноді говорять і політичні ересі. Вони бачать речі більш людяно і плекають людяність. Ми не знаємо, як виглядав би світ, якби кілька тисяч років тому триплітець не вважав так само колючим розмалювати свій горщик червоними смугами, як і зробити його, а сьогоднішній поет відмовився від такої з чисто утилітарного погляду зайвої речі, як писання віршів. Може ту енергію й час, які треба було витратити на обмалювання горщика, а їх треба було, мабуть, на це не менше, ніж на виготовлення самої посудини, люди витратили б на те, щоб перегризти один одному горлянку. Тому факт, що зусилля поета Лободовського назовні лишаться ніби безрезультатними, ніяк не мусить зменшувати поваги до нього уже за сам лише шляхетний задум.

У останній статті Лободовський говорить, що переклад «Пана Тадеуша», виконаний Максимом Рильським, «був одним з нематеріальних мостів, перекинутих між Варшавою й Києвом. Одним з мостів, перекинутих над прірвою...» Якби колись дійшло до справжньої польсько-української приязні без каменя за пазухою, ми з приємністю могли б повторити ці самі слова на адресу їх автора.

Деякі місця з статті Лободовського нагадали нам 1943 рік, коли ми вперше переступили кордон, як у нас люблять казати, «між сходом і заходом». Європа тоді була зруйнована, німці конали на сході, куди вони пішли, керуючись правом «вищости своєї раси» над слов'янською. Їхня расистська практика на сході якоюсь мірою ґрунтувалася і на вигаданому (теж, здається, німецькими інтелігентами, зрештою, людьми невинними в расистському бжевіллі) міті про особливість «східної душі», за яким

виходило, що сталінізм з усіма його потворностями можливий був тільки тому, що він відповідав природі «східної душі». Те, що було там, немислимо на заході, бо його «душа» інакша. Як неможливий тут колгосп, так само неможливо, щоб поет дійшов до падіння складати пісні про Сталіна, як це робили на сході Рильський, Тичина, Важан. Нам трудно тоді було витлумачити фальш цього міту навіть своїм, бо й серед українців заходу з німецької школи були такі, що залюбки носилися з тезами про «орієнтальні й окцидентальні первні». Але дякувати Богові, за декілька років большевицької практики на заході прийшла реабілітація.

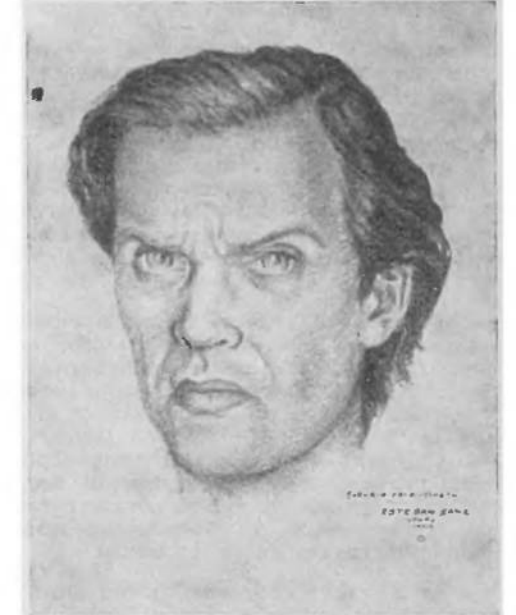
Сьогодні Рильського реабілітує людина заходу — Лободовський. Зацитувавши один його вірш, він підсумовує: «Фатум не осліпив поета, але за його власною згодою зав'язав йому очі і брехнею онімив уста. За ціну життя. І, що гірше, за ціну мистецької смерті». Це ще не реабілітація, але ось вона: «Але покажіть мені, скільки є на заході письменників і мистців, які мали б право кинути в Рильського каменем!» Лободовський має рацію. Таких пока-

зати трудно, бо те, що роблять Тичина, Рильський та ін., просто людське, і ні до чого тут «східня» чи «західня» душа, бо в однакових обставинах вони реагують однаково. Сьогодні у складанні пісень про Сталіна чи, скажімо, про «великий російський народ», що стало більш модним, поети Польщі, Німеччини, Угорщини і т. д. виявляють таку саму вправність. І якби завтра Франція стала «народною демократією», хто зна, хіба похилий вік уртував би Франсуа Моріак від повісті à la «Хліб» Олексія Толстого. Ми говоримо це без тіні зловорожності, але з задоволенням, що врешті можна говорити про речі по-людськи, а не за штучними схемами.

В одному пункті однак ми висловилися б дещо інакше, ніж Лободовський. Боронячи Рильського, він готовий кинути каменем у своїх земляків-поетів: «То не наші Тувіми і Слоніміські, що повернулися добровільно, а по поверненні їх не вистачило навіть на мовчання. У Польщі можна ще мовчати. В Україні не можна — вже давно».

Нам здається, що питання треба розглядати в дещо іншій площині. Істотне не те, хто повернувся добровільно, а хто лишився там з konieczności. І не те, що один піддається раніше, інший пізніше, це тільки міра людської слабости, різниці характеру й темпераменту. Тичина, Рильський, Важан — кожен по-різному дійшли до того самого. Імовірно, що той самий шлях сучасних польських поетів

на батьківщині. Ми не знаємо однак обставин у Польщі і волемо говорити тільки про своїх, але думаємо, що різниця може бути тільки кількісна, а не якісна. Наші живі поети заплатили за життя мистецькою смертю. Відкиньмо суб'єктивні мотиви, які в кожного можуть бути різні. Дивимось об'єктивно: «за ціну мистецької смерті» воли взяли на себе місію зберегти життя української культури. Припустім, що всі від цього відмовилися, так як це зробили Хвильовий, Микола Куліш чи інші (усе ж бо це тільки різні форми «відмовитися»). В такому разі лишилася б тільки культура «великого брата», української не було б. А так вона все таки є, хай це культура теперішнього Тичини, Рильського, Важана чи Маріяна Крушельницького (а не Лєся Курбаса) — вона всетаки українська, бодай тільки для офіційного визнання, бо представлена людьми, які вчасно здобули собі ім'я українських поетів.

ЮЗЕФ ЛОБОВОДСЬКИЙ

ЮЗЕФ ЛОБОВОДСЬКИЙ

Елегія до Федеріко Льорки

I

Раніше, ніж місяць розквітне ясним помаранчевим цвітом
І небо, як в ліліях срібних, овіється зоряним чаром, —
На кінчиках ніг затанцює Гвадалквівір танцювотий
І в темі заспіває Севілья, неначе чутлива гітара.

Хилось над гітарою чуїно. Про що ти б мені розказала?
Провулки впираються в горло. Облиште мене відниці!
З долонь моїх виховзнувсь вітер, як ручка тонкого кинджала,
На бруці червоні гвоздики та кров на зім'ятій хустині.

А був же на вірнім коневі той вершник несамовитий!
Що він не доскаче за світла, — хто міг би подумати, хто би?
Коневі свавільному темінь поранила дзвонні копита,
І стогнуть сріблїсті цигарки на величних вежах Кордобі.

П'ять брам у циганському місті. Воно на п'яти на узгір'ях.
Гітара — п'ять серць, що ридать! П'ять вуличок — не переоч їх!
О п'ятій по полудні буря прийшла непокірна,
І п'ятеро чорних із нею, — і п'ятеро руж на сорочці.

Тепер пробігає вітер по коридорах безлюдних.
На гілці за ґратами вікон німий соловейко дримає.
Лице своє знав я напам'ять,
Та в сні між туманних люстер —
Тебе, Андалюзіє, більше не бачу й себе вже не знаю.

Хутчіше його розбудіте грімким кастаньетовим шквалом!
То ж він розвівається в пітьмі, в олив опівночному шумі.
На площі такій несамотній, безумна Кармен танцювала, —
П'ять руж їй струснув із сорочки і сховався до річки в задумі.

Ще зупинився на хвилику, отак, сумнівався б неначе:
Покласти смагляві долоні на річку туман чи на струни?
З розлукою й болем на нього дивилося місто незряче,
І срібна зірниця упала, мов квітка остання із труни.
(Лише з підземельного глибу гітара і кличе, і плаче:
— O, luna,
lunita, luna!..)

II

П'ять брам у циганському місті. В провулках із нарту і міді —
Пах вітру та цинамону, і молотів чути удари.
І линуть ритмічні дівчата. І кожна смаглява, як місяць,
І марить по ночах Амнон про пружняві груди Тамари.

Гаптує Матінка Божа небо високе зірками,
Місячне пряжу мотає святий Гавриїл на долонях.
А, як підскочивши притьма, спинивсь жеребець біля брами —
І янголи, і цигани заграли тоді на гармонях.

Плеснула злива квітів! Місяць не давсь докувати —
Вирвався, ще гарячий, із кузни зеленої в небо.
Вдарили в бубни дівчата: — Ти чом запізнився на свято?
Ярмарка ж бо циганська, Федеріку, ждала на тебе!

Бедрам затісно в спідницях! Рамена в огню в полоні!
Кров підіймається чорна в лонах і персах юних!
Ліхтарні вбігають в таверни. Б'є святий Йосиф в долоні,
співаючи, п'яний вином:
— Luneta, lunita, luna!..

О, помаранчі в корсетках! О, солов'ї безмовні!
Крик оп'янілих святих, зорі в дівочих косах!
Ніч на плечах поетів сплітає ноги бронзові,
В кожній панні під серцем поезією зачалося.

Звісь аж тепер Федерік. Із спаленими вустами.
На серце поклав долоню — на п'ятиструнну рану.
І оглядає місто, циганські доми за домами,
І тулить криваву гітару, неначе панну кохану.

Зімліли гучні тамбурини. Затихли святі п'яниці.
Ліш крила блакитних птахів шумлять і шумлять, безголосі.
А він, усміхнувшись гірко, узів, наче тацю, місяць
І в пекло своїм жандармам у склянци коньяк підносить.

(Переклад ЛЕОНІДА ПОЛТАВИ)

Ледве чи я висловився досить ясно, і тому дозволю собі ще повторитися на конкретних прикладах. Нещодавно помер Юрій Яновський. І в кінцевому рахунку ми радіємо з того, що він не «відмовився» в 1933 разом з Хвильовим, а прожив ще двадцять років. У одній з останніх його книжок («Київські оповідання») ми знайшли бодай одно оповідання, у якому Яновський зберігся до кінця таким, як був. Чи він не писав халтури? Ще й скільки! Але вся вона не переважить одного цього оповідання. Бож у ньому засвідчена невмирущість української людини, навіть поза бажанням її фізичного носія, і через Яновського ми бачимо ту саму людську живучість у кожному українцеві на батьківщині. Що в котрогось поета більше халтури, ніж у Яновського, це принципово справи не міняє.

Рильський заради окремих справжніх рядків чи строф пише ще багато нікчемностей на зразок оцих:

Україно! Хай загине клятий,
Хто навик тобою торгувати,
Припадав до Гітлера чобіт,
А сьогодні лиже Уолл-стріт.

Але важитимуть саме ті зернята, хоч їх і трудно відвіяти від половини.

Імовірно, що поляки згодом дійдуть до таких самих висновків, як і ми. А що Лободовський, розуміючи Рильського, не може пробачити того самого Тувімові і Слоніміському, це справа часу; поляки його менше мали, ніж ми.

Євген Маланок у статті «Думки про Рильського» («Київ», 1951, ч. 4) висунув тезу (і його, таке враження, підтримує Лободовський), що Рильський мистецьки не впав до такої графоманії, як Тичина. Може, це було б слушно, якби дещо інакше сказано. Наведені вище рядки Рильського не можуть бути ліпші від найгірших Тичининих, бо й так далі нікуди. І я не погодився б ще з Маланюком, що після «Вітру з України» (1924) годі шукати мистецьких фактів в писаннях автора «Соняшних кларнетів». Я б радше сказав, що наступні слова, сказані Маланюком про Рильського, в однаковій мірі стосуються і Тичини: «... завжди можна знайти окремі поезії, окремі строфи, в найгіршому випадку — окремі образи чи рядки, в яких живе справжня поезія або, щонайменше, на яких лежить печать безсумнівної літературної культури».

Це трагічно, але тільки на цих окремих строфах, а то й рядках, дуже рідко поезія, ще тримається радянська поезія як українська. На щастя, бодай ці рядки не можна повикреслювати, бо вони належать визнаним владною поетам, і вони не дадуть обірватися останнім нит-

(Далі на 8 стор.)

Менажер з ідеалізму

Вимоги до критика і мистця та кілька арифметичних думок про мистецтво

Призначення критика з панегіричними тенденціями у найбезпосереднішому спрямуванні чи, протилежно, з тенденціями негації засадничо заперечує основну мету критики. Критик мусить бути творчим (у матеріалі і в формі свого поклоніння), він має свій світ ідей або вже на шляху до нього; в цьому плані він стає поруч з близькими його ідеям мистцями. Діяльність критика — це творчість, хоча зовсім іншого характеру, ніж творчість мистця. Атаку протилежних позицій щодо зображення ідей, у випадках щирого відстоювання думки, треба розуміти теж як певну методи оборони власного розуміння явищ, та, мабуть, найкраще обмежитися смугою запланованого простору: доводити його сутність і зміст поставленими проблемами і закресленням ідей.

Власне ця остання ситуація звільняє критика від обов'язку, фактично неможливого: задовольняти фатальну вимогу бути об'єктивним (щось у сенсі — бути стандартним). Коли критик працює у відповідності з внутрішнім голосом, він своєю людською неспроможністю бути об'єктивним винагороджує високоякісними феноменами: правдою відкриття і вичерпуючим розкриттям свого акту сприймання.

У мистецтві мусить бути всебічна життєвість. Не зважаючи критиківі найлегше погодити вже наявні погляди з нововироблюваними категоріями свого світогляду і все це встановити у відповідне відношення до об'єкту суперечки. Особливо коли постали непереможні конфлікти. А тому для втримання престижу критиківі не вільно обмежуватися півфразовими чи чвертьфразовими оцінками стандартного словника.

Кожен, хто спроможний різноманітно переживати мистецькі твори і узгіднювати це все з власними виробленими поглядами й вимогами до мистецтва, може бути критиком, отже й мистець. Але мистці, які відчувають свою технічну пересіченість, не повинні б вдаватися в ділянку критики, бо тоді крайнє й часто невиправдане захоплення часто чергуватиметься з заздрістю й злобою, а все це — і сліпе захоплення і злоба заздрість, — у критиці зовсім небажані.

Звідси ясно, що кожен рід творчої критики стає для мистця і споживача

важливим предметом перевірки власних переконань, ідейних позицій.

Соціальна в компромісах боротьба не повинна стримувати зір мистця, не повинна прискорювати ще перед завершенням творчого процесу обрахування евентуального успіху. Що накладає часто рядно пласкості часто ще перед розпочатком творчої працею, з другого боку, не повинна відгороджувати його від життя: лише найпряміші, можна сказати, безпошадні взаємини з життям виповнюють серце мистця правдивим відчуттям дійсності, що є передумовою плідного піднесення у сфері творчої мистецької фантазії. Але внутрішня символіка мистця, що відрізняє якісні прикмети характеру, позначена не гонитвою за ідеєю, бо мистець в собі — ідея: не ідеологія твору і не так звана «ідея твору» (на сюжетній канві) є ідеєю твору, справжня ідея в глибині, і її дається відчуття в рефлексії споживача.

Дія мистецтва з духової сили твору розвивається зовсім своєрідно у відношенні до щоденного життя: рівнобіжне, але суверенне в собі, звільнене від функційних форм земного буття, хоч ним збудоване. Мистецтво є плодом і виявом духової спроможності. Воно відтворює виниклий нюанс духового стану, хай і на джерелі збудження від об'єктивного оточення чи на джерелі сну, уяви. Це відповідає кожному мистецькому твору, а його престижеве в часі і просторі значення вирішує неповторність і сила виявлення. Суверенна в неповторності емоційна сила витравдує постановя, а ці емоційні сили стимулювані іраціонально виниклою і частинно раціонально умотивованою формою.

Кожен мистецький твір — це новий феномен з своїм новим, досі невідомим, принципом емоційних категорій. У сенсі біблійної ідеї Творця: створити людину на свій образ і подобу, дати їй частку своєї творчої волі. Коли однак Творець здійснює свій твір всесвіту у ясного передбаченні, кожен новий твір людини є в першу чергу новою несподіванкою для неї самої.

Мета мистецтва? Образно: плівка, як плівка для негативу, яка схоплює й виявляє демонів. Мета мистецтва — виявляти демонів: добрих і злих.

Юрій Соловій

„Не біймося ересі...“

(Закінчення з 7. стор.)

кам, дотримають українську поезію до того часу, коли можна буде писати не «за ціну мистецької смерті». Дійсно важко свідомо писати халтуру, може, важче, ніж відмовитися від життя, як Хвильовий (я не хочу зживати ні до того, ні до іншого випадку слова героїзм, бо воно ні до чого: кожен зробив так, як міг), а вже напевно важче, ніж санітарному фершалу, який озброївся на еміграції титулом професора і жадає ще раз страпати Хвильового.

Це власне аргументи, які не дають нам права, як сказав Лободовський, кидати в цих людей каменем за те, що вони ще живуть.

У цитованій уже статті Маланюка є твердження: «Максим Рильський, попри всю широчину його поетикальних можливостей, попри все багатство його тематики, попри всю потужність його так рано дозрілого майстерства, залишився поетом невисокого напруження, індивідуальністю невеликого духового потенціалу». Лободовський схильний вважати це твердження за несправедливу недооцінку Рильського. Нам здається, що правда по боці Маланюка. Він найдокладніше позбавив усе, що можна сказати на користь Рильського, і все таки не міг влучніше схарактеризувати його, як «індивідуальністю невеликого духового потенціалу». У всякому разі багато меншою від Тичини. І в цьому саме причина, чому теперішнє графоманство Тичини здається жакливішим від графоманства Рильського. Тичина ходив по лезу ножа і був тільки самим собою, тому коли він зірвався, то відразу між попереднім і наступним розляглася прірва. Рильський у великих речах новим не був, і тому його спускання до графоманії було не таке різке. Якби простежити це на інших поетах, малою маштабу, як от Сосюра, різниця була б ще меншою. А у справжніх графоманів ніякої: бо графоманія з надхнення й на замовлення зовсім однакова.

Роля Рильського в нашій поезії дещо

аналогічна до ролі недавно померлого Івана Буніна в російській літературі. У «Жизни Арсенєва» (нагорода Нобеля), як і в менших його речах, чується, що письменник синтезував розвиток російської мови від Пушкіна до кінця дев'ятнадцятого століття, довів її до кришталевої ясності і транічної виразності, яку годі перевершити. Але це не новий етап, і сам він великою індивідуальністю не став.

І на закінчення про ересь. Фраза, що править у нас за заголовок, взята з статті Лободовського. Не знаємо, чи навмисне він її вжив, чи ні, але до нашого духового життя вона дуже пасує, бо наперед нам потрібно ересі, у її найпервіснішому значенні: відходу від догми, бажання мати власну думку. Ми опинилися в парадоксальному становищі: люди йшли на еміграцію в ім'я свободи, свободи думки наперед, але тут так обставили себе догматами, що кожна свіжа думка звучить як ересь. Імовірно, що це наслідок спрямування по лінії відштовхування від советського догматизму. При цьому ініціатива завжди не в наших руках. Там оголошують якусь догму, а ми її підхоплюємо і повторюємо, — тільки з оберненим знаком. У них Шевченко любив Росію, у нас — ні; у них він безбожник, у нас — релігійний і т. д. Ці спростування засадничо правильні, але чи кінче тільки це говорити про Шевченка, якого вже так обліпили догмами, що про нього більше нічого не можна сказати; і якби хтось раптом насмілювався висловити нову, свою власну, думку, то натопив, що залюбки повторює завчене і не любить думати, накинувся б на нього і забив би як еретика. В результаті — шевченкознавство, перестало існувати, його заступив культ, і тому зовсім природно, що з доповідями про Шевченка тепер вступають лікарі. Але це тема безмежна, і ми, обмежившись цим прикладом, повторимо на закінчення ще раз: «Не біймося ересі...»

СТЕФАН ЦВАЙГ

Учора й сьогодні

Я народився 1881 у великій і могутній цесарській імперії, у монархії Габсбургів, але шкода шукати її на мапі: вона стерта безслідно. Я виріс у Відні, двотисячлітній наднаціональній метрополії, і мусів залишити її як злочинець, перш ніж вона деградувала до німецького провінційного міста. Мої літературні твори на тій мові, якою писані спалені на попел, саме в тій країні, де мої книжки здобули прихильність мільйонів читачів. Так я ніде не маю місця, всюди чужинець або в найкращому випадку гість; навіть моя справжня батьківщина, що її обрало моє серце, Європа, втрачена для мене з того часу, як вона вдруге знищує себе у братовбивчій війні. Проти власної волі я став свідком найстрашнішого падіння розуму і найдикишого тріумфу брутальності в хроніках часу; ніколи я зазначаю це не з гордістю, а з соромом — людське покоління не зазнавало морального падіння з таких духових висот, як наше. За короткий час, відколи мені почала відростати борода і коли вона почала світити, за це півстоліття більше сталося радикальних перетворень і змін, ніж в інші часи за десять людських поколінь. Моє сьогодні від мого вчора, мої піднесення й мої падіння так відмінні, що часто мені здається, ніби я маю не лише одне життя, а пережив багато існувань, цілковито відмінних одне від одного. Бо часто трапляється мені, що я, несвідомо вимовивши: «Моє життя», раптом питаю себе: «Яке життя?» Те, що перед світовою війною, перед першою чи перед другою, чи життя сьогоднішнє? Потім я знову ловлю себе, коли кажу: «Мій дід», бо не знаю, про котрий з колишніх дідів мова, той що в Баті, у Зальцбурзі чи батьківський дід у Відні. Або коли я кажу «в нас», я з страхом мушу пригадати, що для людей моєї батьківщини я так само далекий, як і для англійців чи американців, не прив'язаний органічно туди і ніколи цілковито не включений тут; світ, у якому я виріс, і сьогоднішній, і ті, що між цими обома, відокремлюються дедалі більше в моєму почутті на зовсім різні світи. Кожного разу, коли я в розмовах оповідаю своїм молодшим друзям епізоди з часів перед першою світовою війною, я помічаю з їх здивованих питань, скільки для них стало історичним або незбагненим з того, що для нас означає ще самозрозумілу реальність. І тасмний інстинкт у мені погоджується з ними: між нашим сьогодні, нашим учора й позавчора спалені всі мости. Я й сам неспроможний збагнути всю повноту, різноманітність, що ми їх упхали в одне — надзвичайно незручне й небезпечне — існування, а вже особливо тоді, коли я порівнюю його з формами життя моїх предків. Мій батько, мій дід, що вони бачили? Вони жили кожен своє життя в одній формі. Одне єдине життя від початку до кінця, без піднесення, без падіння, без потрясень і небезпек, життя з малими напруженнями, непомітними переходами; в однаковому ритмі, затишно й тихо, несла їх хвиля життя від коліски до могили. Вони жили в одній країні, в одному місті і майже завжди в одному домі; що відбувалося в світі, було власне тільки в газетах і не наближалось до їхньої кімнати. Траплялася, правда, якась війна у їх час, але тільки маленька війна, як міряти сьогоднішніми вимірами, і вона відбувалася далеко на кордоні, не чути було гармат, а за півроку вона згасала, забувалася, одна тверда сторінка історії, і знову починалось старе життя. А ми жили без повороту; нам було дано прожити максимум того, що історія в інші часи ошадно розподіляла на окремі країни, на окремі століття. Хай одна генерація переживала революцію, інша путч, третя війну, четверта голод, п'ята банкрутство держави, — а багато благословених країн, благословених генерацій і зовсім нічого з того. А ми, що сьогодні маємо шістьдесят років і де юре ще ніби маємо шматок часу попереду, чого ми не бачили, не

Ф. ГЕЛЬДЕРЛІН

ЗАХІД СОНЦЯ

Де ти? Смеркає п'яно душа мені,
Твоїм блаженством щертна; бо щойно я
Вслухався, як злотистих звуків
Повний, юнак чарівливий, сонце.

Вечірній спів на лірі небесній грав;
Ліси й горби бриніли ще лунами,
Але пішов він до народів,
Що почитають його, побожні.

Переклав М. Орест

перетерпіли, не пережили? Ми простудували каталог усіх можливих катастроф від початку до кінця (і все ще не дійшли до останньої сторінки). Сам я свідок двох найбільших світових воєн і навіть кожну пережив на різних фронтах, одну на німецькому, другу на антинімецькому. Перед війною я пізнав найвищий ступінь і форму індивідуальної свободи і після того її найбільше падіння за століття, я був шанований і переслідуваний, вільний і позбавлений волі, багатий і вбогий. Усі бліді апокаліптичні коні промчали через моє життя, революція і голод, інфляція і терор, епідемії і еміграція; я бачив, як на моїх очах росли й ширилися масові ідеології, фашизм в Італії, націонал-соціалізм у Німеччині, більшовизм у Росії, а насамперед архичума — націонал-соціалізм, що отруїв кров нашої європейської культури. Я мусів бути безсилим, безборонним свідком незбагненого падіння людства у давню забуте варварство з його свідомою програмовою догмою антилюдяності. Нам дано було знову після багатьох століть бачити війни без оголошення війни, концентраційні табори, тортури, масові грабування і бомбардування беззахисних міст, усі потворності, яких не знали останні п'ятдесят поколінь і, треба сподіватися, майбутні вже не захочуть. Але парадоксальним способом у той самий час, коли наш світ морально на тисячоліття повернувся назад, те саме людство в техніці, в духовому піднеслося до передбачуваних здобутків, перевершуючи одним помахом крила досягнути за мільйони років: опанування етеру літаком, передача людського слова за одну мить по всій земній кулі і тим самим подолання світового простору, розбиття атома, перемога над підступними хворобами, майже щоденне здійснення неможливого вчора. Ніколи до нашого часу людство як цілість не поводитись так по-чортячому і ніколи не мало таких божественних здобутків.

(3 книги «ВЧОРАШНІЙ СВІТ»)

ПЕРЕКЛАДИ ІЗ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА ІСПАНСЬКУ МОВУ

Нещодавно ми повідомляли про опублікування в мадрідському літературно-мистецькому місячнику «Poesía española» перекладів із кількох сучасних українських поетів. Дмитро Бучинський надрукував тепер у тім же журналі (ч. 23) переклади п'ятих поезій Т. Шевченка і відповідну до них нотатку — ознайомлення іспанського читача з поетом. Між перекладами особливо вдали «Думи мої...», «Минають дні, минають ночі», «Мені однаково...» Лід

Хроніка

культурного життя в УССР

У Києві закінчилася декада російського мистецтва. Кияни проглянули виступи кількох російських театрів та почули виступи російського народного хору імени П'ятицького. Відбулося одночасно кілька зустрічей українських і російських письменників.

Український театр опери та балету ім. Т. Шевченка виступав у Москві, показавши там кілька опер, між ними і «Богдана Хмельницького» в новій, більш русофільській, редакції. «Правда» від 8. травня писала: «Глядачі гаряче вітають українських акторів». З гастролей у Ленінграді повернувся Харківський драмтеатр. Із Сталінграду — Одеський український драматичний театр ім. Жовтневої революції.

«Вибрані твори» Павла Грабовського видав удруге Держлітвидав України. У книзі на 290 сторінок, крім статті, є оригінальні поетичні твори поета-засланця та його переклади із слов'янських, французьких, англійських і норвезьких поетів, а також кілька його статей і уривки з листів до Ів. Франка та Б. Грінченка.

На азербайджанську мову перекладено твори Т. Шевченка, М. Рильського, П. Тичини, М. Ваяна, А. Малишка і роман «Прапорносці» Гончара. В перекладі на узбецьку мову вийшли «Вибрані твори» Максима Рильського.

Київське Художнє видавництво підготувало до друку кольоровий альбом з репродукціями із малярських творів Тараса Шевченка. Дотепер за час існування советської влади в Україні такого видання ще не було.

Зеров не був сам. Якщо київський неокласицизм зв'язаний насамперед з його ім'ям, то сталося так тому, що він був найпопулярнішим і найбільше сконцентрований в однім напрямку. Однак прищеплення українській ліриці необхідної дисципліни, проясненості і чітких контурів було ділом багатьох письменників. І тут має насамперед пролувати прізвище Максима Рильського, що його сам Зеров, офіційний проводир напрямку, назвав поета *maximus*.

Рильський, як і автор «Камени», одержав старанну клясицистичну освіту. Син діда-хлопомана, який зважився, як і стільки інших, на «реукраїнізацію», перейшов на православ'я і одружився з сільською дівчиною, але і далі жив у колі польської культури з усіма її західними зв'язками, — Максим виховався в атмосфері широких літературних інтересів і безперечно посідав всебічну начитаність. Докладна знайомість з античними письменниками, близький контакт з французькими парнасцями, добре перетравлені впливи Міцкевича і Пушкіна полегшили йому, а в певному сенсі і переднахилили його відограти принципову роль в розвитку української поезії. Більше, ніж роля Тичини, бо той після величкого фосверку «Соняшних кларнетів» скотився в обійми партійної графоманії і почав пародювати себе самого; більше, ніж роля Зерова, бо той ні талантом, ні засягом не дорівнював автору «Під осінніми зорями». Я вже підкреслював високу літературну культуру Рильського. Західному читачеві таке підкреслення може здатися абсолютно зайвим, бо як же можна собі уявити поета великої міри, міри безперечно європейської, без літературної культури! Але в такій країні, як Україна, де національне життя систематично нищиться впродовж ряду років, де намірене знищення інтелектуального і артистичного рівня становить засадничий пункт реалізованої програми, важкість літературного багажу набуває цілковито інших пропорцій. І Зеров посідав велику культуру, але вона відгонила в нього бібліотечного ерудитця; в Рильського вона є чимось самозрозумілим. Немає в нього нічого з народнього етнографізму, навіть у скалі Шевченка, парафіяльного засклеплення, упертого вішання поетичного горщика на кілок тигу вишневого і солов'їного саду. Не є випадком, що як Зеров, так і Рильський — і то в це сильнішій мірі — свідомо, програмово відійшли від Шевченка: в студії про слов'янських поетів, яка набрала багато шуму, Рильський висунув на перше місце Пушкіна і Міцкевича; Шевченко опинився відразу після них, але ніби нехотучки, «для честі дому». Злосливі твердили, що Рильський найохочіше заступив би автора «Кобзаря» власним прізвищем. Не лякаймося ересі і заявімо прямо: з становища чисто артистичного він мав би цілковиту рацію.

W pogodny dzień wczesnego winobrania spotkali się. Na mułach dwóch powolnych zobaczył ją, gdy zaprząg swój pogania, cała radosny blask i śmiech swawolny.

Więc spytał pannę: Jakich uczuć grzywną mam płacić, abym rozwał te słodycze? A, ona na to: — Lampkę pał wotywną Cyprydzie dobrej... i klasnęła biczem

i popędziła z śmiechem zaprząg muli, aż jeden z nich po sobie uszy stulił, i złoty pył spod kopyt poszedł gęściej.

A on przeciągnął się, iż wzrok mu mgła przesłania rozkoszy, i pomyślał: Jakie szczęście być młodym w dniu wczesnego winobrania!

(У теплі дні збирання винограду Ї він стрів. На мулах нешвидких Вона верталась із ясного саду, Ясна як сад і радісна як сміх.

I він спитав: яку б найти принаду, Щоб привернути тебе до рук своїх? Вона ж йому: світи щодня лямпаду Кіпріді добрій. — Підняла батіг,

Гукнула свіжо їй весело на мулів, І чудно уші правий з них прищулив, І знявся пил, немов рожевий дим.

I він потягнувся, як дитина, радо І мовив: добре бути молодим У теплі дні збирання винограду).

В цій мініатюрі, якій не міг би нічого закинути сам суворий поетичний математик, Ередія, ні автор «Пісень Білітис» і яка справляє враження уламка античного мармуру, осяяного золотим сонцем погідної осени, — весь Рильський. Вражливість на красу світу, ствердження життя, гармонійна погідність, цілеспрямованість безпомилково допасованого до експресії слова. Якщо польський читач винесе інше враження, то прощу записати всю провину на рахунок нездатності перекладача.

Сцілли і харібди української поезії (II)

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

В інтересній статті про Рильського, надрукованій в журналі «Київ» (ч. 4, липень-серпень 1951), Євген Маланюк віддає належне великому талантові і поетичному мистецтву письменника, але одночасно підкреслює, що йому забракло того внутрішнього жару, того духового потенціалу, який дає підстави говорити про великого поета. За Маланюком Рильський був і зостався поетом «без проблеми». Він сам окреслив себе вичерпно, як «ченця без божества і жерця без молитви». Рильський обзивається на світ і його явища, як луна; так, Рильський, як може ніхто інший в такій формі, уміє відчутти і вербу, що «ронить срібні котики на став», і ту Ганусю, що «плаче, бо пора». Можна твердити, що він не був спроможний любити і ненавидіти — до кінця. І може це цілком випадково з'явилася у Рильського та аж до досконалості викінчена формула:

Мертвий гнів і нежива любов.

«Максим Рильський, — додає Маланюк, — попри всю широчінь його поетикальних можливостей, попри все багатство його тематики, попри всю потужність його так рано дозрілого майстерства, залишився поетом невисокого напруження, індивідуальністю невеликого духового потенціалу».

Але мотто, що його Маланюк умістив над статтею, будить у читача досить енергійне застереження щодо надто вже суворих кінцевих оцінок. «Знай, що в світі найтяжче — це серце носити студене. Краще вже хай шалене, повите у ніжність і гнів». Ці вірші з'явилися року 1944, по всіх заламаннях і гірких компромісах, по таборові «перевихованні», по втраті приятелів, по поступках на користь партійних вимог. Визнання поразки — напевно — але і повна свідомість падіння. Це не наші Тувіми і Слоніські, які повернулися добровільно, а після повороту не стало їх навіть на мовчання. В Польщі можна ще мовчати. В Україні не можна — вже віддавна. Рильський має тепер 57 років. Коли відкрита боротьба з українською культурою набрала драстичного характеру, мав він тридцять і кілька. Це значить, що мертва глина примусу, якому можна було протиставити єдино героїчну позицію (а в тих умовах героїчна позиція означає смерть фізичну), впала на поета в період, коли він доходив повноти творчої зрілості. Отже нам не вільно нікого осуджувати. Бо людина в кайданах рухається інакше, ніж людина вільна.

Польського читача поезії Рильського має заінтересувати як його походження, так і інтимний стосунок до Міцкевича. Рильські були українською родиною, яка впродовж віків цілковито спольонізувалася. Серед дідичів на правобережній Україні таких родин було багато. В період «хлопоманського» руху не один став українець — власне Тадей Рильський, Володимир Антонович, молодший Сідлецький — при чому роля їх у пробудженні національної свідомості була поважна, бо вони надавали зростаючому народництву політичного характеру. Як я вже відзначив, батько Максима покинув католицизм і одружився з українкою. Це було актом свідомого вибору, але не могло, очевидно, перекреслити психічного і культурного спаду. Тим самим Рильський-син, будучи українцем, мусів частинно перебувати в колі культури польської. Його культ Міцкевича (з часом він його назве найбільшим епічним

поетом людства) і конгеніальний переклад «Пана Тадеуша» свідчить про те найкрасномовніше. Пам'ятаю, що року 1937 Генрик Юзевський зняв з полиці «Пана Тадеуша» в перекладі Рильського і, показуючи мені, сказав, явно зворушений: «Коли читаю цю книжку по-українському, я почувуюся гордим, що я є поляк». Безперечно, цей переклад був одним з нематеріальних мостів, перекинутих між Варшавою і Києвом. Одним з мостів, перекинутих над прірвою і щораз крихкіших.

«Можна здогадуватися, — пише Маланюк у вже цитованій статті, — що Міцкевич Рильського це, передусім, автор «Сонетів Кримських» (цієї безперечної вершини Міцкевича — майстра) і автор «Пана Тадеуша» (безперечної вершини «епічності» Міцкевича). Міцкевич-романтик і Міцкевич-містик (автор «Дзядів»), наскільки можна судити, залишилися для Рильського коли й не чужими, то байдужими. Логічно напрошувався б один можливий висновок, а саме, що Міцкевич Рильського якраз мало містив у собі того, що складається популярно на його «польськість» у поляків. Це був, справді, той Міцкевич, що переступив межі «польськості». Чи це не материна кров «вітиснилася в психіці Рильського всі ті характеристичні «месіяністичні» елементи Міцкевича?»

Я думаю, що Маланюк пішов занадто далеко. Для поляків Міцкевич — це властиво насамперед автор «Пана Тадеуша», улюбленої книжки на все життя (поруч «Трилогії»). «Дзяди» були обов'язковою (і нудною!) лектурою в школі і поза школу не виходили. Коли читаєш український переклад Міцкевичевої епопеї, то бачиш від першої сторінки, як дуже перекладач тішиться з своєї праці, як смакує — і то не тільки по-артистичному — кожну думку, як дуже чується він вдома серед сварливої добрижинської шляхти і під падаючими склепіннями замку Горешків. Цікаво — звертає слухну увагу Маланюк, — що на творчості Рильського не знати найменшого впливу Словацького якого все ж він напевно читав. Мабуть, ліричне піднесення і містичні глибини крем'янецького архангела, який признавався до синівства «Matki-Ukrainy», мало відповідали клясицистично зрівноваженому наставленню перекладача не тільки «Пана Тадеуша», але і — не забуваймо! — «Орлеанської діви» Вольтера.

А проте під цією рівновагою від початку крився неспокій. Коли Рильський утікав від дійсності в екзотику і антич-

ПАВЛО ТИЧИНА

Клясицизм не являв собою накинutoї літературної моди, але виник з логічного розвитку певних тенденцій, що виразно зазначилися на всім просторі української історії. Його поява була підготована солідніше, ніж народини імпресіонізму чи символізму, не кажучи вже про футуризм. Київські неокласики не становили поетичної «школи» в справжньому значенні цього слова і навіть не претендували на цю назву. Зрештою Юрій Клен (Освальд Бурггардт) виразно виламується з меж «неокласицизму». Філіпович і Драй-Хмара були заарештовані і заслані в період, коли вони доходили до творчої кристалізації, а залишена ними спадщина дуже невелика. Цих двох знищено фізично, як і Зеро-

ну минулість, поставали твори, напоєні сонцем і лагідним усміхом, як ог цитований передніше сонет, або така ремінісценція лектури Вергілія:

Syn Anchizesa schylił się w ukłonie i w ślad bogini patrzył: sina przystała tonęła w słońcu, a w obłoku mglistą postać ginęła w cichym niebosklonie.

Z złotej pogody cały świat korzystał, łabędzie stada modliły się do niej, do tej, co z piennej zrodziła się toni i rządzi ludźmi, pani wiekuista.

Zmarł Eneusz. Dłoni jej dotykkiem plonęły skronie. A pod wiatrem żwawym fale gonily się jak konie dzikie,

na grzbietach swych trojańskie niosąc nawy, i dwa spojżenia — przyjazne i wrogie — patrzyły na nie za niebieskim progiem.

(Анхізів син, вклонився богині, Поглянув їй, окрилений, услід: Рожева хмарка кризь гірлянди віт Пішла від нього у простори сині.

Це ж нею дихав і сміявся світ, Це ж їй молились зграї лебедині, Їй, що зродилась у прибрежній піні І що міцніша за міцний граніт.

Еней ще чув гарячої долоні Безсмертний дотик на своїм чолі, А в морі хвилі гнався, мов коні,

Гойдалися троянські кораблі, І ряд очей, прихлильних і ворожих, На них дивився із чертогів божих).

Але іншим разом трагічна дійсність вдирається в опановані тисним ригором строфи і «жадала відповіді» від закоханого в гармонію поета, що відгороджувався світом греко-римських богів від посвякденної огиди рабського побуту.

I znowu Sfinks i żąda odpowiedzi. Stepami pełnie zmij żelaznostopy. Chytrym przemyślem Dedalowy dziedzic jak ptak wylęnia pod niebieskie stopy.

Idziesz, człowieku. Skry z pochodni spiesz. Lecz coraz głębsza stoi mgła nad światem. Czyliż i tobie „nowych dni Eudypie, ślepa wędrówkę wyznaczyło Fatum?»

(Знов той же Сфінкс і знову жде одгадок...

Повзнуть залізні змії по степах. Дедала бистроумного нащадок Пливе, як хижий і стокий птах.

Ти йдеш, людино. Сяють смолоскипи, Але від них іще чорніша мла... Невже й тобі, нових часів Едіпе, Сліпе блукання Мойра прирекла?)

Фатум не осліпив поета, але за його власною згодою зав'язав йому очі і лжею онімив уста. Ціною життя. І, що гірше, ціною смерті артистичної. Але покажіть мені, скільки є на Заході письменників і артистів, які мали б право кинути в Рильського каменем!

ПРОГОЛОШЕННЯ ПЕРЕДПЛАТИ НА ДРУГУ — Т. ЗВ. «ГАСЛОВУ» — ЧАСТИНУ МОНУМЕНТАЛЬНОГО ТВОРУ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

ЩО ЇЙ ВИДАЄ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА і що появиться в чотирьох томах (двадцятьох зошитах) разом близько 1600 ст. друку енциклопедичного формату, з кольоровими мапами та вкладами, разом — чотири томи в полотняних обкладинках і охоронних картонах, за ціну:

дол. 40, — платних до кінця 1954 р.
дол. 50, — платних до кінця 1955 р.
дол. 60, — платних після появи цілої, дол. 8, — за півшкіряну обкладинку.

Ціни в іншій валюті відповідають рівновартості долара.

ДРУГА ЧАСТИНА ЕУ СТАНОВИТЬ ОКРЕМІ ЦІЛЕ

УВАГА!

Для колишніх передплатників першої частини ЕУ — (що вже появилася в трьох томах) — і для тих теперішніх передплатників, що бажали б набути також і першу частину ЕУ, пересилаючи рівночасно на цю ціль дол. 45, — обнижуємо передплату на другу — «гаслову» — частину ЕУ до висоти дол. 35, — платних до кінця 1954 р.

Гроші слати на:

Verlag „MOLODE ŻYTTIA“
MÜNCHEN, Dachauer Str. 9/II.
Postcheckkonto: München 116130
Bankkonto: Süddeutsche Bank München 19441
ЖАДАЙТЕ ПРОСПЕКТІВ І ІНФОРМАЦІЙ!

В-тво «Молоде Життя»

*) З здивуванням прочитав я оцінки деяких критиків, які вважають Тичину за «високого інтелектуального поета». Властиво трудно знайти приклад поезії більше самородної і спонтанної, а одночасно в такій сильній мірі позбавленої ієрархії артистичних засобів і інтелектуальної виробленості. Тичина увійшовши до літератури, як ніхто перед ним і ніхто після нього. «Соняшні кларнети» є шедевром музичності, такої типово української, що вираз, що «через нього говорив дух народу», ані трохи не здається перебільшенням, — але де ж ті «інтелектуальні глибини»? Коли стероризований поет піддався, щоб його остригли марксистські філістимляни, він утратив те, що було його справжньою силою: щирість, безпосередність і стихійність. Солов'єві наказано кувати дзюбом у бубон. З того, очевидно, нічого не вийшло. Зеров колись сказав, що «Тичина розкрив усі свої козирці в «Соняшних кларнетах», а потім перейшов на гру безкозирну. Можна б додати, що його змушено грати фальшивими картами, бо він почав іти від однієї поразки до другої. Всі його пізніші книжки позначає цілковита «атрофія найелементарнішого смаку і повний брак сліду будь-якої культури». А початки межували з геніальністю! (Далі буде)

Поза лаштунками женеvських нарад

Існує загально прийнята засада, що час — це гроші. На женеvській конференції обидві сторони надають цьому поняттю іншого значення. Якщо Бідо й Іден хотіли б в якнайкоротшому часі довести женеvське сватання між Вао-Дасем і Го-Чі-Міном під супружний вінець, то Молотов і Чу-Ен-Ляй ще торгуються з сватами за віно. Для цих останніх проволікання — це гроші, що їх платять свати нареченої. Політичний пункт тягіння цього сватання лежить не в Женеvі, але на полі бою в дельті Червоної ріки, і залежить від волі всемогутніх сватів. Від 29 травня мілітарний комітет, складений з представників штабу союзних збройних сил В'єтнаму під проводом французького бригадного генерала Дельтіля і повстанських збройних сил В'єтнаму під проводом заступника міністра оборони Та-Кванг-Буу, шукає ключа до поділу В'єтнаму, шукає за лінією розмежування воюючих сторін. В останньому пункті мілітарної домови стоїть парадоксальний причинок, а саме — що «поділ В'єтнаму не належить до компетенції комісії», лише устійнення зон зкупчення воюючих армій. Але чи назва змінє істоту справи?

Після компромісу щодо замінення контролю ОН над наглядом за умовами перемир'я контролею «неутралних держав» чи неутралних азійських держав, політична комісія не вийшла ще поза рамки визначення, хто саме є неутралний. Ні мілітарна, ні резолюційна комісія покищо не бачать спільної мети. Таємні засідання бувають щораз коротші, рави і особисті зустрічі щораз рідші, зате частіші поїздки по інструкції до урядів.

Боротьба за випрацювання одноставної лінії західної дипломатії, яка в Женеvі йде черепашиним ходом і виглядає дуже різнобарвно, завершується не на поверхні міжнародної політики, але в акції США для зцементування західного блоку. І тут ми бачимо знову різницю, яка по обидвох сторонах надається поняттю часу. Вісь Москва—Пекін потребує часу для осягнення доконаних фактів, для досягнення успіхів, потрібних тоталітарним режимам. Захід потребує часу для творення громадської думки, для приєднання її до тих намірів та засобів, які він вважає за доцільні. Французький уряд (який тримається більшістю лише двох голосів), британський уряд (який дорожить думкою неутралістичних народів комонвелту) і уряд США (який цінить морально-правні принципи), мусіли звести завзятий бій з більшовицькою і неутралістичною дезінформацією серед власного суспільства і знайти корелятор спільних міжнародних інтересів. Головну роллю в цій позаштатковій боротьбі відіграли дипломати і військовики США. Перший раз від довшого часу американські дипломати і американська громадська думка виступили однозгідно і рішуче. Уже від місяця майже щотижневі виступи міністра закордонних справ Даллеса, президента Айзенгауера, сенатора Новленда, адмірала Радфорда і Кебода Лоджа, делегата США в ОН, носять рішучий і програмовий характер, чим вони ґрунтовно спричиняються до зцементування західної єдності.

Сила — основою безпеки, право — основою миру

На пресовій конференції 25 травня Даллес ще раз з'ясував американське становище до питання свободи і суверенності народів, яке є на женеvській конференції основним. «Ми не є готові втручатися, — сказав Даллес, — щоб боронити колоніалізму; ми будемо інтервенювати лише для оборони свободи і

незалежності. Ми не будемо також йти самі, ми будемо йти там, де йдуть інші народи, з тими, які пізнають небезпеку, як і ми. Ми будемо втручатися лише там, де ОН дадуть нашим діям моральну підтримку».

Після критичних днів, коли в наслідок завалення «спільної акції» впала фортеця Дієн-Бієн-Пу, коли Франція і Великобританія соромливо обстоювали компетенції ОН при нагляді за майбутнім перемир'ям, лише голос США рятував ідейні принципи західної політики. Позаштатковий акція США йде в двох напрямках: охорони безпеки через розбудову збройних сил і охорону миру, сперту на міжнародному правопорядку. Виходячи з заложення, що вісь Москва-Пекін респектує лише силу, США через генерала Бедел Сміта нав'язали в Женеvі контакт з шефом В'єтнаму Вао-Дасем, який почувався зрадженим французами. Сміт ніби заявив, що США будуть противитися поділові В'єтнаму і що вони визнають легальним урядом В'єтнаму лише уряд Вао-Дая. Сильний натиск на Францію допровадив 4 червня до підписання договорів між В'єтнамом і Францією, якими Франція визнає повну незалежність В'єтнаму, а В'єтнам — свою приналежність до Французької унії.

В цей самий час наступила зміна на постах головнокомандувача і французького високого комісара в Індо-Китаї. На місце генерала Навара став генерал Елі, колишній шеф ген. штабу французьких збройних сил, який перейняв теж пост високого комісара в Індо-Китаї. Для американської військової місії під проводом генерала Джона В. О'Данієля, яка має допомагати у вишкілі в'єтнамської армії, поліпшилися умови для виконання цього завдання. Наступ в'єтнамської армії на дельту Червоної ріки, Сайгон і Ганой врешті протвердили французький уряд, який ухвалив зробити старання для вжиття активних частин у війні в Індо-Китаї. Комуністичні сподівання на капітуляцію Франції підтримує ще лише кунктаторська політика Великобританії.

Друга акція, що має великий вплив на женеvську конференцію, — це наради американської, британської, французької, австралійської і новозеландської шефів ген. штабів про «технічні передумови» організації майбутнього азійського південносхідного пакту (ОПСАП), які почалися 4 червня у Вашингтоні. Висилкою маршала Джона Гардінга, шефа штабу збройних сил Великобританії, Черчїл символічно висловив своє обурення з приводу теперішніх вислідів женеvської конференції. Ці дві акції є вимовною відповіддю на наступ в'єтмінців при підтримці Китайської Народної Республіки на Ганой.

Коли йдеться про акцію під гаслом «право — основою миру», то тут французько-британські потягнення викликали цілковитий хаос, який міг би мати далекосяжні наслідки в усій Азії. Першим симптомом такого правового хаосу є торги за поняття неутралних держав. Женева показала неутралістів різного кольору. Другим грізним симптомом є тиха згода на невизнання ОН як надрядної міжнародної інституції. Третім грізним проявом правового хаосу, що його спричинила женеvська конференція, є торгівля поняттям національної суверенності.

Американська протіакція в цьому напрямку має за мету ізолювати справу Індо-Китаю від загальної політичної лінії США в Азії, щоб у той спосіб відмежуватися від всього роду західного імперіалізму чи інтервенціонізму. Прикладом такої акції є підтримка внеску сіямського міністра закордонних справ Принца Вана у раді безпеки ОН про висилку міжнародної комісії для дослідження комуністичної небезпеки, яка грози́ть Сіямові через поширення советського імперіалізму на Ляос і Камбоджу. Прийняття цього внеску радою безпеки є прямим остереженням ССРСР і Китаю. Знаменна є теж заява Індії, що поширення конфлікту на Ляос і Камбоджу буде загрожувати безпеці Індії. Цю заяву треба вважати першою ознакою відмежування неутралних азійських держав від советсько-китайського імперіалізму. В цьому був би чи не найбільший успіх американської постанови на женеvській конференції.

Східний підрахунок

Під кінець шостого тижня азійської конференції в Женеvі також Москва і Пекін могли зробити малий підрахунок. Перший такий підрахунок — це висліді советської пропаганди і вплив її на власне суспільство і закордон. Однорічна інформація комуністичної преси показала нечисте сумління кремлівських можновладців, які, виступаючи під красно-

мовними гаслами оборони свободи і рівноправності народів, несуть насилля і імперіалізм. Це вчитав кожний читач, почавши від Праги і Москви аж по Пекін.

Реакція закордону є теж неспівмірна до завдань, які хотіла осягнути советська дезінформація. Всі калькуляції на розбиття західного фронту, тобто на капітуляцію Франції в Індо-Китаї і на британсько-американські непорозуміння, показалися звичайною ілюзією. Спільність інтересів західного світу сильніша, ніж кон'юнктурні сподівання на торгівлю з непевним і небезпечним партнером. Східній блок побачив, що Захід стомлений переговорами і що дальше використання переговорів для в'язання західних дипломатів з метою роботи в міжчасі підбої уже не дасть продовжувати. Трюк з «коекзистенцією» більшовизму і лібералізму щораз більше компромітується. Надії на повторення трюку з Бенешом і Міколайчиком у В'єтнамі не має жадних шансів. І навіть пляни Ідена перевести «38 паралелю» у В'єтнамі не має виглядів на реалізацію. Понад 15 тасмних засідань у справі визначення неутралної комісії для охорони перемир'я у поділеному мілітарно і одноцілому політично В'єтнамі не привели до усталення такої комісії. Франція і Великобританія вже бачать, що Москві і Пекінові йдеться тільки про вигреш часу. Американський республіканський сенатор

Резолюція число 346

Комітет американської палати репрезентантів досліджуватиме більшовицьку агресію в Україні.

На канві українсько-американських стосунків і майже непомітно проходить далекосяжна політична дія американської палати репрезентантів, яка своїм і моральним, і політичним значенням сягає глибше і дальше, ніж все інше, що до цього часу на цьому відтинку робилося. Маємо на думці поширення засягу дії комітету цієї палати репрезентантів для дослідження більшовицької агресії і на Україну.

Якось так склалося, що нашу увагу приковує «передпільно»-лабораторійна діяльність «Американського комітету визволення від більшовизму» — інституції, за офіційною назвою, приватної. За шумом навколо неї, часто спрощуючи справу і утожнюючи політику АКВВ з політикою США щодо східноєвропейського питання, ми не добираємо а чи за мало прикладаємо уваги подіям, які йдуть у «запіллі» і до того ще під офіційною маркою американської палати репрезентантів. В розгарі критики АКВВ і його політики, до речі, цілком оправдані і потрібні, ми затрачуємо відчуття для великих ліній американської політики, які зарисовуються дедалі чіткіше, хоч, хоч, може, з нашого погляду, не достатньо швидко.

Що є багато причин для критики американської політики щодо українського питання — це факт. Одначе треба ствердити, що ця політика прогресує в нашу користь, що є поважні успіхи і що за останніх п'ять років уже проламано багато криги. В парі з тим мусимо собі одверто сказати, що в нашій критиці ми, може, забагато присвячуємо уваги поставленню діагнози, а за мало — детальному і всесторонньому опрацюванню терапії. Це тим більше, що силою обставин і питомої ваги української справи ми повинні б дати концепцію не тільки розв'язки нашого питання, але взагалі для всього європейського Сходу. В нас покищо є тільки спроби і дуже загальні контури, але нема ще образу, який мусять дати такі українці.

Не входячи далі в цю тематику, бо не вона має бути змістом нашої статті, хочемо зупинитися на відривній події на горизонті американської політики, події, яка на нашу думку, куди важливіша, ніж українські радіомовлення. Важливіша тим, що проходить під авспіціями американського парламенту і дає змогу орієнтуватися в наростаючих у ньому політичних тенденціях щодо східноєвропейських справ.

Балтійський комітет

В листопаді і грудні 1953 р. комітет американської палати репрезентантів досліджував справу насильного включення балтійських держав (Естонія, Литва, Лотва), в систему ССРСР. Комітет з сімох конгресменів, що був покликаний до життя резолюцією палати репрезентантів ч. 346 з травня 1953 р., очолив конгресмен Чарлс Й. Керстен із штату Вісконсін.

Новленд, мабуть не помиляється щодо стратегічної мети осі Москва-Пекін, про пляни яких говорить «меморандум Мао-Тсе-Тунга».

Перед метою женеvської конференції, тобто перед заключенням перемир'я у В'єтнамі, стоїть ще такий ліс протиріч і колючих перешкод, що вже навіть самі учасники в них не визнаються. Потворено різні комісії і підкомісії, які нічого іншого не роблять, як лише каталогують різні погляди. За приклад наведемо такі питання з пляну в'єтмінського міністра Пам-Вам-Донга: 1) мілітарно-адміністративний поділ В'єтнаму при політичній єдності (на цей плян не погодився ні В'єтнам, ні США, а Франція і Великобританія не дали конкретної згоди); 2) перевести такий самий поділ у Ляос і Камбоджі його відкинули Франція і США, а Іден не висловився); 3) мілітарним поділом пов'язати політичні компетенції, тобто признати адміністративні функції районним командантам (Франція і США відкинули цю пропозицію, бо вона суперечить поняттю одноцілої суверенності В'єтнаму). Іден до цього питання не висловився; 4) заборонити мілітарну підтримку США для В'єтнаму, Камбоджі і Ляосу.

Наведені перешкоди доводять, що їхня розв'язка вимагатиме при дотеперішньому темпі женеvської конференції щонайменше пів року. Для В'єтнаму не потрібно буде стільки часу, щоб здобути дельту Червоної ріки і зреволюціонувати Ляос і Камбоджу. Тоді апетити В'єтнаму можуть ще зрости.

Які вигляди може мати тоді конференція в Женеvі?

Мрт

Прийнявши назву «Балтійський комітет палати», він поставив собі за завдання шляхом переслухання наочних свідків вивчити обставини, які призвели до більшовицької окупації та інкорпорації до ССРСР трьох балтійських країн влітку 1940 р. Далі, комітет змагав до всестороннього висвітлення сучасного стану цих країн під більшовицькою окупацією.

За два тижні, отже за відносно короткий час «Балтійський комітет» під керівництвом Керстена переслухав понад п'ятдесят балтійських свідків, в тому числі кількох визначних політичних діячів і дипломатів. Коли останні, між ними кол. лотиський міністер А. Берзіас, радник литовської амбасади Й. Каякас і член естонського національного комітету А. Кут, змалювали загальне політичне тло подій більшовицької агресії, яку вони, будучи на високих політичних становищах, пережили безпосередньо, — то десятки інших свідків різних професій і суспільних шарів ілюстрували більшовицький терор, його методи і цілі власними біографічними споминами.

Зібраний таким способом документарний матеріал, що повиться незабаром друком, дає повну картину більшовицької агресії і терору в балтійських країнах, починаючи від переговорів чи радше диктату, який мусіли прийняти в Москві президенти і міністри закордонних справ балтійських країн, висвітлюючи драматичні засідання балтійських кабінетів міністрів і кінчаючи актом більшовицького терору щодо всіх прошарків суспільного і культурного життя.

«Ми не забули»

Особливого значення набрала праця комітету через заяву, яку склав 30 листопада 1953 р. перед комітетом у Вашингтоні державний секретар Джон Ф. Даллес. Запрошений на свідка, він коротко накреслив розвиток взаємин між США і балтійськими народами від їх визнання США 22 липня 1922 р. і по сьогоднішній день. США не визнали насильного включення балтійських держав в ССРСР і далі підтримують дипломатичні стосунки з їхніми екзильними урядами. «Дехто може подумати, — робив висновки Даллес, — що не є практичним не визнавати існуючого факту насильного прилучення Естонії, Литви і Лотви до ССРСР. Ми однак віримо, що деспотія советського типу над мільйонами людей, які вірують у Бога, люблять свій народ і мають почуття власної гідності, не може тривати в нескінченність... Ми не забули постанов атлантийської хартії і її основного принципу: права всіх народів вибрати собі таку форму уряду, яка їм до вподоби. Ми і далі поділяємо висловлені в хартії інтенції: повернути суверенні права і незалежність тим народам, які в наслідок насилля були їх позбавлені».

ЧИ БАНДЕРА Є «БАНДЕРІВЕЦЬ»?

Відрікся наслідків свого імені

(Надіслана стаття)

В полеміці довкола відходу групи С. Бандери від ОУН на батьківщині дуже часто з'являються твердження, які подають справу в кривому дзеркалі. Важко всіх їх спростовувати і вияснити. Часто бо одно неправдиве твердження відслонює цілу панораму гри фактами, словами, поняттями.

Так у «Гомоні України» від 24 квітня 1954 р. в статті п. н. «Формування волі батьківщини на еміграції» знаходимо твердження, що в 1950 р., тобто в році, коли з батьківщини прийшли перші некорисні для С. Бандери ствердження Проводу ОУН, Провід ОУН на рідних землях звертався «до С. Бандери, як до свого зверхника; друже провіднику, — пишуть до нього Ю. Леміш і сл. п. П. Полтава та Горновий. Більше того, передано йому брошуру, видану на рідних землях у 1950 р. п. з. „Хто такі бандерівці та за що вони борються“. Шкода, що опозиція вдає, що цієї брошури не бачила і не читала».

Отож згадана брошура відома ширше. В 1952 р. появилася її передрук на еміграції.

Час появи цього передруку, а ще більше технічне оформлення його показує, яке враження хотіли видавці цим передруком викликати. Отож виглядає, що головна мета цього передруку

— показати поміщену на доданому до брошури деревориті особи С. Бандери власноручну присвяту сл. п. П. Полтави такого змісту: «Другові Провідникові С. Бандері — Волянський-Полтава, автор».

Чи С. Бандера був провідником ОУН?

Не важко відгадати, що видавцям цієї брошури найдорожчим було слово «провідник», і, щоб читач бачив, про якого це провідника йдеться, портрет-дерево-риту підписаний: Степан Бандера, провідник ОУН. Розуміється — «всієї». Вся композиція мала б ствердити думку прихильників С. Бандери на еміграції, що ОУН на Українських Землях, як і особисто П. Полтава, визнавала і визнає його своїм провідником.

Всупереч цьому в Становищі Проводу ОУН на Українських Землях з жовтня 1950 р., яке разом із брошурою було передане С. Бандері, виразно говориться, що «головною провудою ОУН був обраний III надзвичайним збором ОУН в 1943 р. Роман Шухевич і що конференція Закордонних Частин ОУН в 1947 р. не мала ніякого права обирати чи затверджувати членів бюро провуди чи голови провуди ОУН (всієї)».

Цими словами провід ОУН на батьківщині виразно заперечив С. Бандері пра-

комітету), вони старалися не допустити до цього. Що сталося інакше, це, поминаючи об'єктивні причини як от сучасне питоме значення України в світовій політиці, являє собою наслідок наполегливих старань УЖК, а головню його президента, проф. Лева Добрянського.

Не перебільшуючи значення цього, з нашого погляду самозрозумілого, рішення, все ж годі не відмітити, що йдеться про все більше зростаюче зрозуміння американської палати репрезентантів для української справи. Воно зарисовується тим чіткіше, коли взяти до уваги ще донедавна пануючий погляд на нашу справу серед американських політиків. А виглядало воно менш-більш так, що за винятком нечисленних славістів американських університетів, які мали сяке-такє уявлення про українську мовно-культурну окремішність, про Україну як політичний фактор знали хіба втаємничені «білі кружки». А з славістами і кількома експертами великої політики роботи не можна!

Під впливом боротьби в Україні, з одного боку, і впертої дії українських кіл з другого, вдалося і вдається українську справу, популяризувати, робити її відомою для ширшого кола політиків. Що сьогоднішній стан справ ще ніяк не може нас задовольнити — це ясно. Що ніхто інший, як тільки ми самі, далішою наполегливою працею на всіх ділянках мусимо її змінити в нашу користь — це твердий закон політики, якому ми мусимо підкоритися. Ствердити доводиться, що праця в цьому напрямі зустрічається, хай і з повільними, але конкретними успіхами.

Дістаємо поважну шансу об'єктивно і всесторонньо інформувати американську палату репрезентантів і урядові кола Вашингтону про українську справу в цілому і про нашу боротьбу з большевизмом зокрема. Є змога довести до відома вирішального політичного тілу США, яким є американський конгрес, про змагання українського народу до волі і своєї державності в усій їх широчині. Добре підготовані, як слід удокументовані матеріали, зібрані американськими офіційним комітетом, стануть джерелом інформації американських конгресменів і сенаторів і допоможуть їм зрозуміти цілість проблеми. А значення зібраних матеріалів буде тим більше, що вони носитимуть на собі офіційний знак комітету американської палати репрезентантів і матимуть характер авторитетного документу.

✱

Підготовка комісія комітету, що перебувала до половини червня ц. р. в Лондоні, де обстежувала польську справу, вже приїхала до Мюнхену і почала підготовчу роботу для переслухання українських свідків. Її очолює дорадник комітету містер Мек Тайл, що передбачає покликання около 12 українських свідків, які зізнаватимуть про такі обставини: переслідування церкви в Україні, народобивство і терор, винищення української культури і науки, масові застосування і розстріли, революційно-підпільна боротьба і національне питання.

Л. О. Ортинський

во подавати себе за провідника ОУН. На ділі він був цюнайвище керівником ЗЧ ОУН, хоч цей стан він вважає очевидно применшенням своєї «історичної відповідальності», на яку він любить покликатися.

Бажаючи що відповідальність будь-яким способом побільшити, С. Б. заінсцензував 1952 року своє «уступлення з посту голови провуду ОУН» (всієї), — хоч з однаковим вислідом він міг би уступити з етіопського престолу, — розраховуючи хіба на якесь потрясіння серед своїх еміграційних визнаців, в наслідок якого бодай вони визнавали б його провідником «всієї» ОУН. Коли ж цей «драматичний» жест не викликав бажаного враження і наслідку, С. Б. 1953 року написав розпучливий лист до своїх визнаців, де зараз же на першій сторінці одверто заявив, що його «уступлення з посту не є відходом від активної праці в організації, ані від відповідальності (?) за її дальший розвиток та за її політику й визвольну боротьбу. Воно міняє характер моєї відповідальності і праці, але не сам зміст і натуру...» — пише він одверто.

На здоровий розум це означає, що це «уступлення» — звичайний маневр, і своїм листом Степан Бандера повідомляє про це своїх прихильників. Цій «реставраторській» політиці служила, — попри інші заходи, про які буде мова іншим разом — вся гра з присвятою сл. п. П. Полтави С. Бандері своєї брошури.

Гра ця полягає на зловживанні значення слова «провідник», уживаного в організації. Провідником в організації називають — відповідно до вищезгаданої дисципліни, на якій побудована організація — кожного носія будь-якого зверхницького посту в організації. Так «провідниками» називаються всі станичні, куштові, районні і т. д. організаційні зверхники. В такому розумінні Полтава затитулював провідником і С. Бандеру, тим більше, що колись цей дійсно займав в організації провідне місце. Цей чемностевий жест Полтава зробив тим більше радо, поскільки та сама пошта, якою С. Бандері переслано брошуру з присвятою від П. Полтави, принесла йому прикре для нього ствердження провуду ОУН на батьківщині, а саме — що головою провуду ОУН до своєї смерті був сл. п. Р. Шухевич, а не С. Бандера, як цей останній подавав.

Другою причиною для передрукування С. Бандерою згаданої брошури було теж слово «бандерівці», вжито в наголовку і кільканадцять разів у тексті, мовляв, бачите, підпільники в Україні самі себе називають «бандерівцями». І тут в його нескромній уяві вже римується: колись мазепинці, пізніше петлюрівці, а тепер бандерівці записують сторінки історії. Так хотілося б і носієві випадково прославленого імені прикласти до цього запису і свою власну руку, руку особи, що під час війни опинилася за дратами концентраційного табору, а після війни перебувала на еміграції в безпечних «місцях постою». Тим часом «бандерівці» обходилися і обходяться в боротьбі зовсім добре без Бандери, і це ім'я набуло слави тільки випадково.

Відомо, що «бандерівці» існують головню тому, що існують «мельниківці», тобто тому, що існують два вілами однієї колись ОУН, які для взаємовідрізнєння поточно так називалися. Так зосталося і до сьогодні, поскільки і ворожа пропаганда намагаться змалювати нашу підпільну організацію не як форму народної боротьби, а тільки як дію «банди якихсь ватажків».

Цю каламутну воду С. Б. загортав на свій особистий млин, мовляв, це мої люди, моя організація, я їхній провідник і через мене, тільки через мене можна мати з ними зв'язок з-за кордону. Він використав теж роз'яснювальну брошуру підпілля, — яке старалося советським масам показати (тому брошуру і видано передусім російською мовою), що «бандерівці» — ніяка банда, а політична, визвольна організація. — щоб тут на еміграції додатково прославити своє ім'я та могли виступити перед світом в ролі речника визвольного руху.

Щоб остаточно усунути всякі неясності і спекуляції, Провід ОУН в Україні це раз повідомив в 1953 р. коротко, але виразно, що С. Бандера «ні формально ні фактично не є провідником ОУН».

Тим часом, як бачимо, ця спекуляція продовжується. Ті самі люди, які при інших нагодах клячуть Леміша, Полтаву, Горнового як «неокомуністів», не вагаються, коли їм це вигідне, покликатися навіть на їхні чемностеві жести.

Чи С. Бандера змагаться за те саме, за що «бандерівці» борються на батьківщині?

Цікаво, що, передруковуючи брошуру П. Полтави, С. Б. не побоявся навіть передрукувати теж і місця, за які при

інших нагодах він обвинувачував наш визвольний рух у відході від «чистоти націоналістичної лінії», в «поступках марксизму» тощо.

Отож «бандерівці» на рідних землях пишуть у згаданій брошурі (ст. 15-19) так:

«Ми, українські революціонери і повстанці, ведемо боротьбу:

«5. За справжню демократію проти диктатури і тоталітаризму всіх мастей, за свободу слова, дружбу, зборів, світогляд, за забезпечення за національними меншостями в Україні всіх національних і громадських прав, проти всесилої поліції, за таку владу в державі, яка найвищим своїм обов'язком уважатиме сплужіння інтересам народу, а не своїм імперіалістичним плямам. Не маючи загальнонаціональних цілей, поневолених країн і пригноблених народів у своїй державі, наодна влада України не виточачатиме часу, енергії та коштів на творення апарату гноблення й експлуатації. Українська народна влада всі економічні ресурси та всю людську енергію спрямує на побудову нового державного порядку, справедливого соціального ладу, на економічне будівництво країни та культурне піднесення народу» (з Програми ОУН).

«Детальна програма нашої боротьби викладена в Програмі ОУН, прийнятій III-ім Надзвичайним підпільним з'їздом ОУН, що відбувся 21-25 серпня 1943 р. Ця програма також масово поширена окремою брошурою під заголовком „За що бореться УПА“».

«З того, що дотепер ми сказали про нашу ідеологію і політику, якнайвиразніше видно, що наш бандерівський, революційний рух ні з фашизмом, ні з гітлеризмом не має нічого спільного. По своїй найближчій суті наш рух — народний, національно- і соціально-визвольний рух. Нам чужий усякий шовінізм, ми ненавидимо і поборюємо всякий імперіалізм, ми проти всякої диктатури і тоталітаризму, ми за знищення всякої експлуатації людини людиною, за побудову справді безкласового суспільства. Тільки з неспроможности знайти проти нас якінебудь справжні аргументи, большевицькі вороги народу зв'язують нас з фашизмом, закидають нам „агентурність“».

✱

Як бачимо, ОУН на рідних землях бореться за справжню демократію. Хто, де і коли чув, щоб до подібних справ змагав С. Бандера?

Тим часом саме за відступлення «від духу і букви» програми ОУН у цих питаннях провід ОУН на українських землях осудив 1950 р. С. Бандеру і цей осуд повторив у своїм рішенні від 1953 р. Разом з цим осудом і переслано Степанові Бандері примірники брошури «Хто такі бандерівці та за що вони борються» з присвятою від провідних людей підпілля, між іншим і П. Полтави. Цим вони виразно хотіли Бандері сказати: такі ми є і з цим треба вам рахуватися.

Тим часом С. Б. з усієї брошури і всіх стверджень становища провуду ОУН в Україні вичитає досі тільки одне слово провідник — і цим словом хоче чарувати своїх прихильників.

Всупереч цьому, зміст брошури, якою С. Б. хоче довести правдивість своїх провідницьких претензій, парадоксально показує, що С. Бандера не є ніякий «бандерівець». Він не визнавав і не хоче визнавати програмових засад підпільного руху, що через випадок і в наслідок ворожого пропаганди нещасливо для справи був пов'язаний з його іменем.

-ар

Вийшла з друку і є в продажі книжка Івана Кошелівця

НАРИСИ З ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ, випуск перший.

Книжка має 132 сторінки друку і охоплює головні питання теорії віршу в таких розділах:

1. Про терміни
2. Вірш і проза
3. Системи віршування
4. З історії українського віршування
5. Рядок, стопа
6. Строфа
7. Рима
8. Озвучення віршу
9. Окремі форми строфічних поезій
10. Словник поетикальних термінів.

Ціна книжки в Німеччині 4 марки, в США і Канаді 1 долар, у решті країн рівновартість цієї суми.

Замовлення надсилати до видавництва «Сучасна Україна» або його представництв по окремих країнах.

СОВЕТСЬКИЙ ФЕЙЛЕТОН

Неспокійний азійський ренесанс

Від Редакції: В 20-их роках, коли українські комуністи розчарувалися в російському комунізмі і почали шукати союзників серед інших поневолених народів ССРСР, щоб ставити спільний спротив російському імперіалізму, на поміч політиці прийшла в першу чергу література.

Микола Хвильовий поруч негативного гасла «геть від Москви» висунув гасло орієнтації на духову Європу, що мало допомогти українському мистецтву вибудувати негативних російських впливів і знайти твердий ґрунт до великого стар-ту. Одночасно Хвильовий висунув політичне гасло «азійського ренесансу». Цю проблему з'ясували в літературі особливо В. Гжицький в романі «Чорне озеро» і І. Ле в романі «Межигір'я». Суть проблеми в тому, що азійські народи з цілковито чужою для Росії духовою культурою, іншою мовою, історичними традиціями тощо не піддавалися під культурні впливи Росії, і тому вони могли бути найбільш певними союзниками України в боротьбі за незалежність. Власне на це звертали увагу в своїх романах Гжицький і Ле. Стійкість азійських народів далі непокоїть Москву.

Передрукуюємо з «Правди» від 11 травня скорочений фейлетон «На величчя аdata», де ніби на прикладі нелюдської поведінки батьків з дитиною Кремль бореться з ворожим ставленням узбеків, і то «советизованих» узбеків, до російських впливів. Азійські Таміри пристосувались до нових обставин і далі ведуть боротьбу з духом Москви.

*

... Подружжя Яванови знайшли свою дочку Артику. А втратили її дуже давно... Мамі і батькові не хотілось морочитися з новонародженою і вони завезли її, мало не немовлям, до бабуні в кішлак. Відвезли і забули. А бабуня несподівано захворіла і померла. Сусіди тимчасово заопікувались дитиною — до приїзду батьків. А про батьків — ані чути... Тоді працівники кішлакської ради віддали малу Артику на виховання до ригарського дитячого будинку. Проійшло дванадцять років...

Але, хоч батьки не думали про дівчину, проте дівчина жила і мріяла про батьків. Артика писала листи в різні міста і установи: «Поможіть мені знайти мого батька і маму». І один такий лист дійшов до мети. Слїди батьків Артики відшукано в сусіднім Курган-Тюбинським районі. Викликали Яванова до міліції і запитали:

— Маєте дочку Артику?
— Хіба моя дочка живе? Де вона?..
Трудно описати, що переживав батько Артики. Дванадцять років він взагалі не цікавився долею дочки. І зараз сьогодні Раджаба Алєвіча щось проійняло. І мешканці Курган-Тюбе повірили в батьківські слюзи.

— Ну, згрїшили молодими, — говорили вони. — Забули Яванови про свою дівчину. Хвалити Бога, що тепер батько з матір'ю опам'ятались, розкаались...

Яванови з шумом — так, що бачило все містечко — готувались зустріти дочку. Вони смажили і варили всякі страви на святочне прийняття, сперечались, кого закликати в гості. Чи лише близьких і рідних, чи, може, ще декого з начальства? Наприклад, завідувача пошти, секретаря райвиконкому?

— Перестаньте думати про завідувачів, — не видержавши, сказали сусіди. — Ідьте скоро за дочкою. Вона, мабуть, не знає, що забирає її додому.

— Так, так, — встидливо усміхаючися, сказав Яванів і побіг дзвонити до Рєгару.

Цей дзвінок переполюшив дитячий будинок. Вже через хвилину всі і кожний там знали, що Артика Яванова знайшла своїх батьків. І кожний біг до Артики, щоб її обняти, поцілувати, разом з нею порадуватися її щастям. І як пройшла перша хвиля поздоровлень, директор дитячого будинку Тетяна Іванівна Хохлоченко сказала:

— Ну, а тепер, дівчата, готуйтеся відправляти Артику. Завтра по неї приїде батько...

Не встиг на другий день Раджаб Яванів показатися в воротах, як Артика вискокала йому назустріч:

— Тату!
Раджаб Яванів притиснув дочку до грудей, і його очі знову звогчили. Як пройшла перша хвилина зустрічі і Раджаб Алєвіч заспокоївся, дівчина приклікала його до стола: дитячий будинок давав в зв'язку з від'їздом Артики прощальне снідання. І от підходить кінець цього прийняття, Раджаб Алєвіч прощається з Тетяною Іванівною і, обнявши дочку, виходить з дитячого будинку на вулицю. Всі мешканці будинку, що дивилися вслід за Артикою, говорили:

— Яка вона щаслива!

Та щастя Артики тривало коротко. За два дні Раджаб Алєвіч несподівано з'явився в дитячому будинку. Він запровадив Артику до Тетяни Іванівни і сказав:

— Заберіть її назад.
— Чому? Що сталося?
— Я думав, моя дочка приїде в батьківський дім покірна, а вона привезла з собою дві пачки книжок.

— А хіба це погано?
— Для російської дівчини, можливо, гарно, а для узбекської — не дуже, — сказав Яванів і додав: — Я хотів ці книжки спалити, але Артика не дозволила. «Це, — каже, — підручники». — Підручники тобі більше не потрібні, — вяснює їй. — В нас велике господарство. Кури, барани, корова. А це до неї не доходить: «Хочу вчитись, і все».

— Навіть смішно, — говорить Яванів по невеличкій павзі. — Артиці не сьогодні, то завтра треба виходити заміж, а в неї в голові не муж, а табличка множення.

— Який муж? — із здивуванням запитала Тетяна Іванівна. — Ваша дочка має зазедве тринадцять років.

— Російській дівчині в цьому віці, можливо, заскоро виходити заміж, — відповідає Яванів, — а узбекській якраз пора.

Тетяна Іванівна дивиться на батька і нічого не розуміє.

— Гарно, — думає вона. — Приймім, що Раджаб Яванів збожеволів, але що ж говорити його жінка Джамільяхон.

Але в тім то й біда, що пережитки «аdata» показалися в родині Яванових міцнішими, ніж батьківські почування. А що найбільше дивне: Яванови вдають передових людей. І Раджаб Алєвіч, працівник райвиконкому, і його жінка Джамільяхон Мірзокадіривна, працівниця нарсуду, виступають часто з доповідями про новий побут, про нову советську мораль, а в себе дома ці «батьки» нового побуту показали себе найбільш відсталими рабами пережитків...

Сем. Наріньян

Літній відпочинковий табір

КОМЮНІКЕ Ч. 2

Управа табору, який влаштує УСХС і Крайова управа юнацьких відділів СУМ-у, подає до відома всім зацікавленим, що літній відпочинковий табір відбудеться

від 20 липня до 10 серпня 1954 р., над річкою Лєх у Дрєна в біля Шонґав.

В таборі можуть взяти участь усі українські діти в віці 7—18 років. В першу чергу узгляднюватимуться прохання про прийняття дітей-одужанців, недоживлених та анемічних. Кошти прожитку та подорожі покривають організатори. Батьки, які мають можливість платити за свої діти, повинні покрити частину коштів прожитку своїх дітей.

Учасники табору приймаються з терену Німеччини і Австрії.

Приміщення табору є в лісі: в шатрах — для дітей старшого віку, в будинку — для малих і хворих дітей.

Зголошення до табору просимо вже надсилати або до найближчої станиці УСХС, або до найближчого осередку СУМ-у, або прямо до головної управи УСХС

München 2
Dachauer Straße 9/II.

Реченець зголошення кінчиться 30-го червня.

Головна управа табору.

« В І С Т І »

Братства кол. воєнів 1. УД-УНА
Український військовий журнал-двомісячник

ПОДАЄ матеріали про 1. УД, ВМІЩУЄ статті про українські військові форми під час 2-ої світової війни,

ІНФОРМУЄ про українців у советській армії,

ПРИНОСИТЬ відомості з зброєзнавства

ПОДАЄ вістки про діяльність Братства.

Замовлення на видання Братства слати на адресу:

Dr. L. Ortvnskyj, München 37, Schlieffach 56.

МИ ОТРИМАЛИ ДО ПРОДАЖУ НАСТУПНІ КНИЖКИ:

	Німеччина	США Канада	Англія
М. Орест — Душа і доля, поезії	1.-	0,50	2,0
С. Георґе — Вибрані поезії, переклади М. Ореста	2.-	1.-	4,0
Р. М. Рільке, Г. Гофмансталь, М. Давтендай — Вибір поезій переклади М. Ореста	2.-	1.-	4,0

Замовлення слати на адресу нашого видавництва або на адреси представників за кордоном.

Високошкільний літній курс українознавства

ПОВІДОМЛЕННЯ

Заходами Центрального союзу українського студентства на еміграції — ЦЕСУС, при допомозі делегатури Українського вільного університету — УВУ, відбудеться

від 23 серпня до 1 сересня 1954 р. в українській оселі «Сіденгерст», Чіддінґ-фолд, Саррей — Англія

III Високошкільний курс українознавства,

який проходить під загальною темою «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЙНОСТІ»

До викладів на курсі запрошені видатні українські науковці в Західній Європі.

Участь у III ВЛКУ можуть взяти всі українські студенти високих шкіл, УВУ, УТТІ та ІНЗ, а також і українська мо-

лодь з закінченою та незакінченою середньою освітою, що працює над собою в ділянці українознавства.

Крім викладів, у програмі курсу передбачені студентські реферати, дискусії, доповіді запрошених гостей, прогулянка до Лондону, товариські розваги і спорт.

Щоб уможливити участь у III ВЛКУ якнайбільшій кількості студентів, передбачаються мінімальні оплати за мешкання в оселі і по можливості часткове повернення учасникам з європейського континенту коштів подорожі.

Зголошення просимо слати вже тепер на адресу секретаря Організаційного комітету:

Mr. W. Oleskiw (WLKU)
28 Minster Road
LONDON NW 2 — Gt. Britain.

Користайте з рідкої нагоди корисно й приємно провести час літніх ферій чи відпустки в рідному середовищі, серед свіжої зелені сільської південної Англії.

Організаційний комітет III-го ВЛКУ

СУЧАСНА УКРАЇНА

Видає:

Закордонне Представництво УГВР

Редагує: Колегія

ДВОТИЖНЕВИК

*

Редакція не вміщує статей, не підписаних ім'ям та прізвищем автора. В справі неприйнятних статей не листується.

Редакція застерігає за собою право скорочувати статті і правити мову. — Статті підписані авторами, не конечно висловлюють погляди чи становище редакції.

Адреси наших представників

Австралія:	Fokshan Library&Book Supply 1 Barwon Street Glenroy W. 9, Vic.
Аргентина:	Denytiuk Mykola c. Curapaligüe 790 Buenos Aires
Бельгія:	Schrayter F. 4 rue des Bouleaux Cheratte, Liege чекове конто для пересилки грошей: Camp. 2376.24
Бразилія:	Bajluk Dmytro Caixa Postal 6 Sao Caetano do Sul Sao Paulo
Велико-британія:	Prokop Konstantyn 25 Hillcrest Rd. London W. 3
Венесуела:	Dejneka Alexander UKRAFOT Av. Espana Edificio Panamerica Caracas Catia
Канада:	O. I. Eliashevsky 118 Medland St. Toronto 9, Ont.
США:	Klym Jaroslav 114 East 11-th Street New York 3, N.Y.
Франція і Туніс:	Soroczak Miroslaw Oury-Sud 69 Florange (Moselle)
Швайцарія:	Dr. Prokop Roman Wabernstr. 40 Bern
Швеція:	Harbar Kyrylo Box 62 Huddinge

Умови передплати

на двотижневик «Сучасна Україна»:

	одн.	ПЕРЕДПЛАТА	число	піврічна	річна
Австралія	1 шил.	10,6 шил.	21 ш.		
Австрія	1.50 шил.	16 шил.	32 ш.		
Аргентина	1 пез.	12 пез.	24 п.		
Бельгія	6 фр.	65 фр.	130 ф.		
Бразилія	3 кр.	31 кр.	62 к.		
Великобританія	1 шил.	10,6 шил.	21 ш.		
Венесуела	— 40 бол.	4,50 бол.	9 б.		
Голландія	— 50 г.	5,40 г.	10,80 г.		
США і Канада поштою	— 20 дол.	1,95 дол.	3,90 д.		
летунською звичайною	— 50 нм.	1,30 ..	2,60 ..		
Німеччина і Франція і Туніс	— 50 нм.	5,40 нм.	10,80 нм		
Швайцарія	35 фр.	360 фр.	720 ф.		
Швеція	— 60 фр.	6,50 фр.	13 ф.		
	1 кор.	10 кор.	20 к.		

До Канади і США газету всвялаємо летунською поштою